

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Год выдання 38-ы
№ 66 (2426)
22 жніўня 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

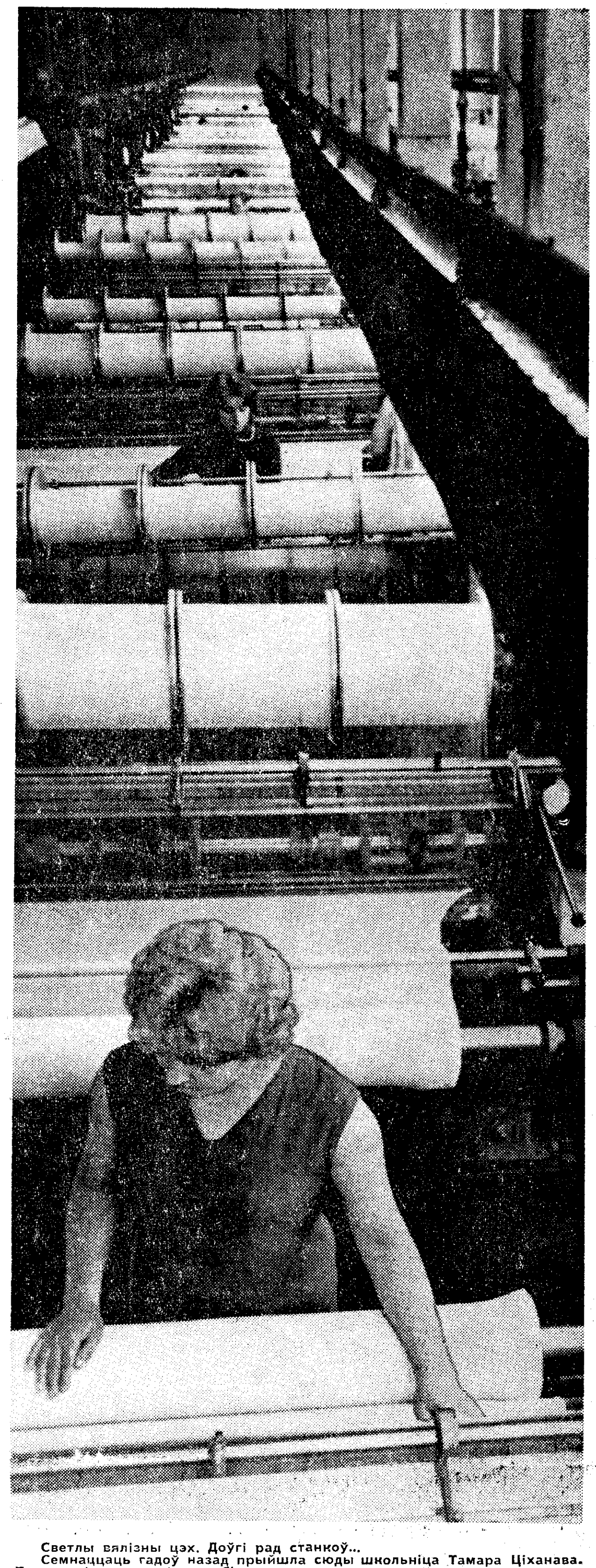
НА ПАРЫЖСКАЙ СЦЭНЕ

Народныя танцы Брэсцкага маладзёжнага ансамбля «Радасць» памятаюць мінчане і масквічы, жыхары Львова і Ужгарада. Іх бачылі ў Польшчы і Чэхаславакіі. На Стражніцкім фестывалі ў Чэхаславакіі ансамбль заваяваў ганаровае званне лаўрэата.

І вось новы далёкі шлях — у Францыю, на Міжнародны фестываль фальклорнага мастацтва.

Першыя канцэрты брэсцкія акцёры дадуць у Страсбургу. З новых нумароў яны пакажуць харэаграфічную сюіту «Вяселле на Палессі» і гераічны танец, прысвечаны слаўным абаронцам Брэсцкай крэпасці-героя.

Ансамбль выступіць таксама перад гарнякамі Эльзаса і Латарынгіі. Некальні дзён самадзейныя артысты з Беларусі правядуць у Парыжы.

Светлы вялізны цэх. Доўгі рад станкоў...

Семнаццаць гадоў назад прыйшла сюды школьніца Тамара Ціханава. Пераступіла парог і разгубілася.

— Нічога. Не палохайся. Яшчэ, можа, станеш майстрам залатыя рукі. А мы дапаможам, — жартавалі бывалыя работніцы.

Не пазнаць цяпер Віцебскую панчошна-трыкатажную фабрыку «КІМ». Памаладзела яна, расшырылася. І прадукцыя яе стала лепшай, прыгажэйшай. Віцебскія панчохі карыстаюцца аўтарытэтам у самых патрабавальных модніц.

Вырасла і Тамара. Зараз яна ўдарніца камуністычнай працы, асновавязальшчыца вышэйшай кваліфікацыі. У гэтыя дні Тамара, як і ўвесь калектыў старэйшага прадпрыемства Беларусі, нясе працоўную вахту ў гонар 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Аб поспехах кімаўцаў гаворыць адна лічба: сёлета фабрыка ўжо рэалізавала амаль на семсот тысяч рублёў прадукцыі звыш плана.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

Надзённае, неадкладнае

КАБ ЗІМА НЕ ЗАСТАЛА ЗНЯНАЦКУ

У работнікаў культасветустаноў, органаў культуры рэспублікі сёлета акрэсліліся новыя гарызонты. Актыўны ўдзел у ІІ Усесаюзнай пераклічцы сельскіх клубаў, ва ўсесаюзных аглядах бібліятэк, паркаў, музеяў, прысвечаных 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, прынёс ужо і прыносіць немалы плён у культурна-масавай, выхаваўчай і асветніцкай рабоце, наладжванні здаровага і змястоўнага адпачынку, у развіцці самадзейнай мастацкай творчасці народа.

Як таго і патрабавалі палажэнні аб пераклічцы і аглядах, многія культасветустановы перасяліліся ў новыя або старанна адрамантаваныя і абсталяваныя памяшканні, значна ўмацавалі сваю матэрыяльна-тэхнічную базу, абнавілі культінвентар, тэхнічныя і наглядныя сродкі агітацыі і прапаганды, усебакова падрыхтаваліся да круглагадавой работы.

Не застане знянацку зіма клубы і бібліятэкі Гомельскага раёна. Аб руплівасці кіраўнікоў устаноў культуры, савецкіх органаў, калгасаў і саўгасаў гэтага раёна сведчаць многія факты. Выканком Гомельскага раённага Савета дэпутатаў працоўных, напрыклад, яшчэ ў маі прыняў рашэнне аб падрыхтоўцы культасветустаноў да зімы. Было дакладна вызначана, якога рамонту патрабуе той ці іншы будынак, якія сродкі і матэрыялы спатрэбяцца, колькі, якога і каму завезці паліва. І ўсё зрабілі тут хутка і добра, ніводны клуб, які меў патрэбу ў рамонце, не спыняў сваёй работы.

У гэтым раёне ў 36 клубах і сельскіх дамах культуры было ўстаноўлена цэнтральнае ацяпленне. Астатнія клубы пяройдуць на такое ацяпленне да новага года.

Паспяхова выконваюцца планы будаўніцтва сельскіх культасветустаноў у Грэдзенскім раёне. Нядаўна ўступіў у строй цудоўны Дом культуры ў вёсцы Верцялішкі, пабудаваны на сродкі калгаса «Прагрэс». Прыняў наведвальнікаў новы клуб у калгасе «Баранавічы». Неўзабаве адкрыецца новы клуб у калгасе «Радзіма», а да свята Вялікага Кастрычніка справіць наваселле і клуб калгаса імя Заслонава.

Калгасы і саўгасы гэтага раёна ўсё смялей і смялей бяруць на сябе выдаткі на рамонт дзяржаўных клубаў і бібліятэк, набываюць для іх абсталяванне, музычныя інструменты, сцэнічнае абсталяванне, забяспечваюць іх палівам, утрымліваюць за свой кошт тэхнічны персанал. І гэта варта ўсяляк вітаць і падтрымліваць.

Аднак у цэлым карціна падрыхтоўкі да зімы па рэспубліцы вельмі стракатая. З пяці тысяч клубных устаноў і некалькіх тысяч бібліятэк гатовы да работы ў зімовых умовах каля палавіны. У Навагрудскім раёне, напрыклад, з 88 устаноў культуры ўсяго 15 пераведзены на цэнтральнае ацяпленне. Толькі палавіна клубаў і бібліятэк забяспечаны палівам. У Рудкоўскім сельсавеце, на тэрыторыі якога размешчана сем культасветустаноў, толькі Усялюбскі сельскі Дом культуры мае паліва. Не забяспечаны ім Шчорсаўскі, Харосіцкі, і Брольніцкі сельскія дамы культуры.

У Брэсцкай, Магілёўскай і асабліва Віцебскай вобласці ёсць раёны, дзе яшчэ нічога не зроблена па падрыхтоўцы да зімы. У Верхнядзвінскім, Расонскім, Шумілінскім, Міёрскім і Браслаўскім раёнах не ўсе бібліятэкі і клубы выведзены з часова прыстасаваных, а то і зусім непрыгодных памяшканняў, якія нават не паддаюцца рамонту. Зусім запушчана памяшканне Александроўскага сельскага клуба ў Міёрскім раёне. З мэблі тут ёсць толькі дзесяткі два недаламаных крэслаў. Хоць гэты клуб лічыцца сельскім, раённы аддзел культуры забыў пра яго існаванне. Не дбаюць пра гэты, з дазволу сказаць, асяродак культуры ні мясцовы сельсавет, ні калгас «Гігант», калгаснікаў якога клуб абслугоўвае.

Вопыт мінулых гадоў паказвае, што ў тых раёнах, дзе ўстановы культуры загадзя і ўсебакова рыхтаваліся да зімы, дзе справу не пускалі на самацёк, там асяродкі культуры працавалі ў зімовы перыяд інтэнсіўна і змястоўна. Добрая падрыхтоўка да работы ў зімовы час не ўскосна, а прама ўплывае на дзейнасць дамоў культуры, клубаў, бібліятэк.

Час не чакае. Кіраўнікам органаў культуры, клубных і бібліятэчных устаноў, гаспадарнікам неабходна прыняць усе меры, каб сёлетняя падрыхтоўка культасветустаноў да зімы была закончана ў бліжэйшы тэрмін. У гэтым — зарука поспеху ў іх рабоце.

У БРОНЗЕ, ГРАНІЦЕ, МАРМУРЫ

Больш 50 гадоў назад, на зары рэвалюцыі, Уладзімір Ільіч Ленін заклікаў архітэктараў, скульптараў, мастакоў накіраваць свае творчыя намаганні на масавую прапаганду ідэй Кастрычніка. Галоўныя вуліцы і плошчы Масквы — лічыў Ленін — павінны быць упрыгожаны скульптурамі і рэвалюцыйнымі лозунгамі, якія ўвекавечваюць памяць вялікіх падзей, выдатных людзей, што вякамі змагаліся за прагрэс, дэмакратыю і сацыялізм.

Кастрычнік — лістапад 1918 года... Па спецыяльным спісе, які налічваў 67 імёнаў рэвалюцыйных і грамадскіх дзеячоў, вучоных, відных пісьменнікаў, на вуліцах і ў скверах Масквы пачалі рабіць скульптуры. На адкрыцці выкананай Сяргеем Каненкавым мемарыяльнай дошкі ў гонар барацьбітоў Кастрычніка, якую паставілі на Краснай плошчы ў цэнтры крамлёўскай сцяны, і помніка Марксу і Энгельсу, выступаў Уладзімір Ільіч.

Каляеў, Халтурын, Соф'я Пяроўская, Дантон, Рабесп'ер, Гейнэ, Кальцоў, Шаўчэнка, Віктор Гюго, Салтыкоў-Шчадрын, Скрабін... Больш сарака скульптур — работы лепшых савецкіх скульптараў — з'явілася ў розных месцах Масквы. На жаль, яны рабіліся з нетрывалых матэрыялаў, і толькі восем з іх, у тым ліку Абеліск рэвалюцыйным мысліцелям (у Аляксандраўскім садзе) і створаныя на некалькі гадоў пазней помнікі Герцэну, Агарову, Ціміразеву, Вароўскаму ўпрыгожваюць сталіцу і дагэтуль. Дадайце да гэтага сем помнікаў, якія засталіся ад старой, купецкай Масквы, — і пералік будзе вычарпаны.

У гады пяцігодак, і асабліва ў пасляваенны перыяд, сталіца ўзбагацілася многімі прыгожымі скульптурнымі творамі. Даволі нагадаць, што з 1925 па 1966 год у Маскве створана 37 помнікаў. Толькі адзін 1967, юбілейны год азнаменаваўся ўзвядзеннем помнікаў У. І. Леніну на тэрыторыі Крамля і ля завода імя Уладзіміра Ільіча, помніка на магіле Невядомага салдата, бюстаў герояў-касманаўтаў і акадэміка Каралёва. Адноўлена Трыумфальная арка ў гонар перамогі рускай арміі ў Айчыннай вайне 1812 года.

Генеральны план разглядае манументальную прапаганду як састаўную частку сацыялістычнай перабудовы сталіцы, як важны сродак фарміравання гарадскога ансамбля і ў першую чаргу цэнтра.

Якім жа павінен быць маскоўскі цэнтр?

Да Кастрычніка цэнтр абмяжоўваўся Бульварным кальцом, потым, па меры пашырэння тэрыторыі горада і росту насельніцтва, — Садовым. Генеральны план разглядае зусім іншы агульнагарадскі цэнтр. Гэта прасторава развітая і цэласная ў архітэктурных адносінах сістэма, якая ахоплівае не толькі цэнтральнае ядро горада, але і вялікія тэрыторыі ўздоўж набярэжных рэк Масквы і Яўзы па радыяльных напрамках і знешняй зоне Садовага кальца.

Любая з гэтых зон набывае свой індывідуальны характар, бо ўключае аб'екты, патрэбныя ўсяму гораду. У раёне Ізмайлава — гэта ў фазе будаўніцтва Дзяржаўны інстытут фізічнай культуры і спорту; у раёне Кузьмінкі-Любліна — гістарычны ансамбль Кузьмінскага парку; на паўднёвым усходзе — паркі-запаведнікі Каломенскае і Царыцына з іх унікальнымі архітэктурнымі комплексамі. У раёне Хімкінскага вадасховішча ў цэнтр увойдуць такія агульнагарадскія аб'екты, як Рачны вакзал, водны стадыён «Дынама» і іншыя.

У кожнай з васьмі праектуемых у сталіцы планіровачных зон, помнікі будуць стварацца ў адпаведнасці з праграмай, адпаведнай спецыфіцы пэўнай зоны. І ўсе гэтыя праграмы разам складуць адзінае цэлае, ахопяць увесь горад.

Прывядзём характэрны прыклад. Не так даўно ў сценах Акадэміі мастацтваў была арганізавана выстаўка праектаў комплекснага рашэння манументальна-дэкаратыўнага афармлення Ленінскага праспекта. Прэзідыум Акадэміі станоўча паставіўся да гэтага пачынання. Зараз ставіцца задача арганізоўваць такія работы ўжо на першым этапе праектавання новых буйных магістраляў.

У бліжэйшы час пачнецца будаўніцтва Новакіраўскага праспекта, вуліцы Дзімітрава, праспекта, які злучыць Нікіцкія вароты з Сярэбраным Борам. Размяшчаючы тут элементы манументальнага афармлення, горадабудаўнікі памятаюць аб першарадным значэнні сінтэзу мастацтваў, аб творчай садружнасці архітэктараў, скульптараў, мастакоў.

Асноўная тэматыка манументальнай прапаганды заходняй планіровачнай зоны — гэта подзвігі воінаў 1812 года і салдат Савецкай Арміі ў Вялікай Айчыннай вайне. У заходняй зоне ўсё гаворыць аб ратных справах рускіх людзей — і Кутузаўская хата, і панарама «Барадзінская бітва», і Барадзінскі мост. А сярод праектуемых аб'ектаў — помнік М. І. Кутузаву, парк Перамогі, мемарыяльны комплекс на Паклоннай гары.

Шаша Энтузіястаў — былая Уладзімірка, пачатак цяжкага шляху рэвалюцыянераў, сасланых у Сібір на катаргу. Тут, паводле задумы горадабудаўнікоў, павінен быць пастаўлены помнік або ўзведзена іншае цікавае збудаванне.

Асобна варта сказаць аб цэнтральнай планіровачнай зоне з гістарычным ядром горада, які склаўся вакол Крамля. У гэтай зоне мяркуюць засяродзіць творы мастацтва, якія раскрываюць агульнадзяржаўнае значэнне Масквы як сталіцы шматнацыянальнай Радзімы. У цэнтральнай зоне знойдуць месца помнік Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, абеліск у азнаменаванне прысваення Маскве ганаровага звання горада-героя, манумент 50-годдзя Савецкай улады.

Праграма манументальнай прапаганды шырокая і разнастайная. Паслядоўна і мэтанакіравана ператвараецца яна ў жыццё. Сёлета спадуць пакрывалы з помнікаў Л. М. Талстому ў скверы Дзявочага поля, акадэміку Курчатаву на плошчы Курчатава, з манумента ў гонар герояў Панфілаўскай дывізіі ля ўезду ў Зеленаград.

Больш ста назваў і адрасоў налічвае перспектыўны план манументальнай прапаганды, — расказалі нам у Галоўным архітэктурна-планіровачным упраўленні Масквы. Ужо завершана праектаванне манумента ў памяць 300-годдзя ўз'яднання Украіны з Расіяй, помнікаў Сяргею Ясеніну, А. П. Чэхаву. Вядзецца праектаванне помнікаў Ф. Энгельсу, Я. М. Свярдлову, М. І. Калініну, Н. К. Крупскай, Ю. А. Гагарыну.

З сапраўдным энтузіязмам працуюць горадабудаўнікі і майстры мастацтваў сталіцы над ажыццяўленнем выдатнага ленінскага плана.

Аркадзій ІГАРАЎ.
(АДН).

СВЯТА МАСТАЦТВА БРАТНІХ НАРОДАЎ

Сем дзён над старажытным горадам Расійскай Федэрацыі — Разанню палымнелі сцягі ўсіх саюзных рэспублік. Сем дзён са сцэн паркаў і палацаў культуры ліліся песні на рускай, украінскай, беларускай, азербайджанскай, грузінскай і іншых мовах. Тут адбылося свята самадзейнага мастацтва і дружбы народаў, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Гасцямі разанскай зямлі былі аматарскія калектывы спевакоў і танцораў з Мінска, Кіева, Баку, Тбілісі, Таліна і іншых гарадоў краіны.

Наша рэспубліка была прадстаўлена групай дыпламантаў і лаўрэатаў Беларускага конкурсу самадзейнасці — салістамі народнага ансамбля танца «Лявоніха» Мінскага трактарнага завода, артыстамі Палаца культуры прафсаюзаў, аўтамабільнага завода і іншымі калектывамі.

Пасланцы нашай рэспублікі сустрэліся з рабочымі і служачымі прамысловых прадпрыемстваў Разані, з калгаснікамі. І ўсюды, дзе б яны ні выступалі, іх горача і сардэчна віталі рускія сябры.

Перад ад'ездам госці Разані азнаёміліся з выдатнымі мясцінамі горада, пабывалі на радзіме Сяргея Ясеніна.

МІНСКІЯ ДЫПЛОМЫ АФРЫКАНЦАМ

У Мінскі архітэктурна-будаўнічы тэхнікум прыйшло пісьмо з Малі. Сісока Дауда, былы старшыня афрыканскага зямляцтва студэнтаў, паведамляў, што пасля прыезду на радзіму ён атрымаў ганаровае прызначэнне — на будаўніцтва прамысловага комплексу ў Бамака.

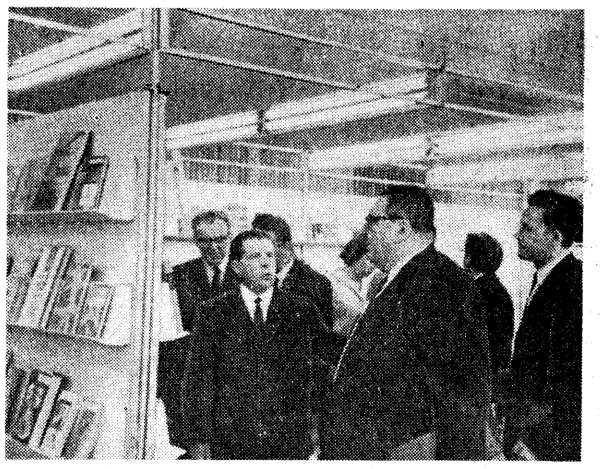
Зусім нядаўна Сісока Дауда абараняў у тэхнікуме дыплом «Аднапралётны цэх». Цяпер ён будзе будаваць такія цэхі на радзіме.

Афрыканскага студэнта Мбакая Алкане Луверэ вы сустрэнеце ў гэтыя дні на аб'ектах Першага будаўнічага трэста ў Мінску. Пакуль што ён працуе рабочым, вывучае прафесіі, а да сябе на радзіму вернецца камандзірам вытворчасці.

Сярод дыпломаў, абароненых сёлета студэнтамі-афрыканцамі, быў і такі — «80-кватэрны буйнапанельны дом». З дапамогай Савецкага Саюза ў краінах Афрыкі наладжваецца будаўнічая індустрыя, і маладыя архітэктары змогуць ажыццявіць свае праекты на практыцы.

У Мінскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме вучацца студэнты з 10 краін Афрыкі. На першы курс паступаюць з розных куткоў Афрыканскага кантынента новыя заявы.

У НАС У ГАСЦЯХ — КНІГІ ПОЛЬСКІХ СЯБРОЎ

Дырэктар выстаўкі польскай кнігі Ежы Вітлін знаёміць гасцей з экспазіцыяй.

Фота А. ЛУКАШОВА.

У Мінскім Палацы спорту — вялікае свята. Да мінчан у госці ўпершыню прыехала выстаўка польскай кнігі. Напярэдадні адкрыцця выстаўкі тут адбылася прэс-канферэнцыя.

Адкрываючы яе, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў адзначыў, што выстаўка з'явіцца працягам дэманстрацыі дасягненняў Польскай Народнай Рэспублікі за 25 гадоў свайго існавання. Яна будзе садзейнічаць далейшаму ўмацаванню культурных сувязей паміж нашымі краінамі, сардэчнай дружбы паміж народамі-братамі.

Беларускі народ, сказаў далей Р. Канавалаў, ведае і любіць творы польскай літаратуры. Традыцыйная дружба паміж кнігавыдаўцамі Польшчы і Беларусі за апошні час яшчэ больш узмацнела і пашырылася. У нашай рэспубліцы сістэматычна праводзяцца дэкады польскай кнігі, лепшыя з іх перакладаюцца на беларускую мову і выпускаюцца нашымі выдавецтвамі.

Выстаўка польскай кнігі — важная падзея ў культурным жыцці Беларусі і Польскай Народнай Рэспублікі.

Затым слова было дадзена польскаму пісьменніку, дырэктару выдавецтва «Іскра» і дырэктару гэтай выстаўкі Ежы Вітліну. Ён выказаў сардэчную падзяку кнігавыдаўцам Савецкага Саюза і Беларусі за прадастаўленую магчымасць у юбілейным для ПНР годзе прадэманстраваць перад савецкімі людзьмі плён сваёй выдавецкай дзейнасці.

Ежы Вітлін прывёў цікавыя даныя аб росце кнігавыдання ў краіне за гады народнай улады. Да вайны агульнагадавы тыраж кніг у буржуазнай Польшчы складаў 20 мільёнаў экземпляраў. А ў мінулым годзе выдавецтвы ПНР — а іх усяго 43 — выпусцілі 120 мільёнаў экземпляраў кніг. І гэтай колькасці, аказваецца, недастаткова для задавальнення запатрабаванняў насельніцтва. Праз чатыры — пяць гадоў, калі ў краіне будзе вырашана праблема вытворчасці паперы, гадавы тыраж кніг намячаецца давесці да 150—170 мільёнаў экземпляраў.

Змяніліся не толькі колькасныя паказчыкі. Выдавецкія планы сучаснай Народнай Польшчы глыбока адлюстроўваюць усё новае, што адбываецца ў жыцці краіны і народа. За пасляваенныя гады ў Польшчы выдадзена твораў К. Маркса, Ф. Энгельса і У. І. Леніна агульным тыражом 14,5 мільёна экземпляраў. Рыхтуючыся да стагоддзя з дня нараджэння правадыра сусветнага пралетарыяту, выдавецтвы выпусцяць каля 60 назваў новых кніг. Акрамя твораў Уладзіміра Ільіча тут будзе шмат работ польскіх аўтараў аб ленінскай тэарэтычнай спадчыне і яе значэнні для сучаснікаў.

Ідэі пралетарскага інтэрнацыяналізму, міру і ўзаемаразумення паміж народамі, сказаў Ежы Вітлін, знаходзяцца ў цэнтры ўвагі польскай літаратуры і выдавецтваў.

У планах выдавецтваў ПНР вялікае месца займаюць творы рускіх класікаў і савецкіх пісьменнікаў. Літаратура народаў Савецкага Саюза выдадзена ў Польшчы за мінулыя 25 гадоў тыражом, які перавышае 79 мільёнаў экземпляраў кніг, у тым ліку з творамі Л. Талстога выпушчана паўтара мільёна кніг, М. Горкага — 2,5 мільёна, М. Шолахава — мільён 300 тысяч. У выдавецтве «Іскра», напрыклад, 20 працэнтаў усіх выпускаемых кніг належыць савецкім аўтарам.

У Польшчы любяць таксама беларускіх пісьменнікаў. На сваёй роднай мове палякі чытаюць Я. Купалу і Я. Коласа, творы М. Танка, К. Крапівы, І. Шамякіна, Я. Брыля, П. Броўкі, І. Мележа, П. Панчанкі і многіх іншых беларускіх празаікаў і паэтаў.

Гэтая выстаўка, сказаў у заключэнне Ежы Вітлін, другая ў гэтым годзе ў СССР. Першая была праведзена ў чэрвені ў Маскве.

Затым журналістам была дадзена магчымасць агледзець экспазіцыю выстаўкі польскай кнігі. Тут прадстаўлена 1.200 назваў розных кніг — палітычнай, мастацкай, тэхнічнай, дзіцячай, бытавой літаратуры. На выстаўцы шырока прадстаўлены таксама плакаты і кніжныя ілюстрацыі, выкананыя лепшымі мастакамі Польшчы.

■

Учора ў Палацы спорту адкрылася выстаўка польскай кнігі. На ўрачыстасці прысутнічалі загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ А. Кузьмін, намеснік загадчыка аддзела С. Пуцэлеў, С. Паўлаў, загадчык сектара друку ЦК КПБ М. Конанаў, намеснік міністра культуры БССР Р. Мачулін, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Мележ, а таксама член ЦК Польскай Аб'яднанай рабочай партыі, галоўны рэдактар кракаўскай газеты «Жыцце літэрацке» Уладзіслаў Махеек, генеральны дырэктар Міністэрства культуры і мастацтва Польскай Народнай Рэспублікі Станіслаў Вітальд Баліцкі, дырэктар дзяржаўнага выдавецкага інстытута ПНР Станіслаў Бенбенек, пісьменнікі і прадстаўнікі выдавецкіх арганізацый Польшчы і Беларусі.

Уступным словам выстаўку польскай кнігі адкрыў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў.

Генеральны дырэктар Міністэрства культуры і мастацтва Польскай Народнай Рэспублікі Станіслаў Вітальд Баліцкі выказаў падзяку мінчанам і ўсім працоўным Беларусі за цікавасць да польскіх кніг. Ён падкрэсліў вялікае сяброўства польскай і беларускай літаратур і іх узаемныя сувязі.

— Ласкава запрашаем! Просімы упшэйме!

Гэтыя словы сёння гучаць і ў Мінскім кніжным магазіне «Дружба». Тут пачалася дэкада польскай кнігі. Яна працягнецца да 30 жніўня.

Да паслуг пакупнікаў — палітычная, гістарычная, мастацкая, навукова-тэхнічная, вучэбная і іншая літаратура польскіх выдавецтваў.

САВЕЦКАМУ КІНО — 50 ГАДОЎ

Кадр з фільма «У агні народжаная» (1930 год). Імкненне рэжысёра да вобразна-плакатнай кінамовы пацвярджаецца і аператарскім вырашэннем кадра.

ПЕРШЫЯ КІНАМЕТРЫ АДНАГО ШЛЯХУ

Газета «Рабочы» ў нумары ад 31 жніўня 1929 года паведамляла:

«28 жніўня ўдзень тым, хто праходзіў па Савецкай вуліцы каля касцёла, адкрылася незвычайная карціна. Да жалезнай агарожы касцёла шчыльна прыціснуўся натоўп цікаўных, якіх з цяжкасцю стрымлівалі міліцыянеры.

А на вялізным двары касцёла рухаліся дзіўнаватыя людзі ў сярэднявяковым адзенні. З дзвярэй касцёла павольна выходзіла пышная працэсія. Кагосьці панеслі на пазалочаных насілках «рабы» з панурымі, непакрытымі галовамі...»

Так пачыналася замалёўка, у якой расказвалася аб здымках фільма «Волат». Здымаў яго малады, нікому тады яшчэ незнаёмы рэжысёр Уладзімір Корш. Свой першы фільм ён пачаў здымаць у чэрвені 1929 года, а ў сакавіку 1930 года карціна ўжо выйшла на экраны пад новай назвай «У агні народжаная».

У гэтым агітацыйна-прапагандысцкім творы У. Корш-Сабліна няма моцнага ў літаратурным сэнсе слова, сюжэта. Ён як бы распадаецца на тры самастойныя часткі. Кожная з іх раскрывае асобную тэму. Дзеючыя асобы толькі «кажыццяўляюць», белетрызуюць публіцыстычную плынь дзеяння на экране.

Пачынаецца фільм своеасаблівым уступам, які малюе далёкае мінулае Беларусі, цяжкае становішча беларускага народа ва ўмовах панскага прыгнёту. У асноўнай частцы карціны — эпізоды з часоў грамадзянскай вайны на Беларусі. На экране — палітая крывёю зямля з абгарэлымі комінамі, гора і смерць, голад і галеча. Аб тым, як стомлены ад вайны беларускі народ прыступае да мірнай стваральнай працы, расказвае эпілог фільма. Фільм заканчваецца маляўнічай панарамай новай сацыялістычнай Беларусі, народжанай у агні баёў.

Вядома, такія мантажныя пераходы даволі ўмоўныя, і галоўнае, да чаго імкнуўся тут рэжысёр — гэта эмацыянальна раскрыць атмасферу таго часу, калі на змену старому ладу ў быт і жыццё беларусаў прыйшлі значныя сацыяльныя перамены, калі закладваўся падмурак сацыялізма. Розныя, здавалася б, выпадковыя сцэны і эпізоды ўвогуле стварылі па-мастацку своеасаблівую панараму пераломных падзей у гісторыі Беларусі. Рэжысёр Ул. Корш-Саблін, нягледзячы на некаторую фрагментнасць сцэнарыя А. Вольнага, здолеў пабудаваць вобразную тканіну фільма так, што глядач выразна ўспрымаў галоўную тэму крушэння старога і нараджэння новага дзяржаўнага ладу.

Ужо ў гэтым рэжысёрскім дэбюце Ул. Корш-Саблін праявіў у пэўнай ступені і добры мастацкі густ, і веданне жыццёвага матэрыялу, раскрыўся як прыхільнік яркага эмацыянальнага вобраза на экране.

Цікавае і мантажнае вырашэнне карціны, у якім па рэзкім кантрасце эпізоды цяжкага мінулага, знятыя ў запаволеным рытме, сутыкаюцца з дынамічнымі і напружанымі па дзеянні кадрамі, дзе паказана пасляkастрычніцкая Беларусь. Гэты мантаж меў добры грунт і ў высокапрафесіянальнай аператарскай рабоце.

Вельмі ўдала ў мастацкіх адносінах афармлены цэнтральны эпізод фільма. Толькі што народжаная Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка па закліку Камуністычнай партыі ператвараецца ў несакрушальны баявы лагер. Спачатку на агульным плане мы бачым рабочых ля станкоў. Рэзкі мантажны пераход — і на экране ўжо буйным планам гарніст, які трубіць баявую трывогу. «Партыя кліча!» — вялізныя літары на ўсю плошчу кадра. Па гэтым закліку спыняюцца станкі, заводскія цэхі пусцеюць і рабочыя са зброяй садзяцца на коней, уліваюцца ў рады Чырвонай Арміі...

Хутка змяняюцца кадры—і ў кожным з іх усё новыя чырвонаармейскія атрады. Гэтыя кадры ўсё часцей перабіваюцца ўжо знаёмым нам кадрам гарніста. Такі рэфрэн успрымаецца як амаль плакатнае абагульненне паказанага вышэй. Дакладней, гэта выразны паэтычны сімвал набатнага заклiку партыі да працоўных аддаць усе сілы на разгром інтэрвентаў. Заключны кадр тэмпераментнага і рытмічна змантіраванага эпізоду — партрэт рабочага ля станка непрыкметна пераходзіць у вобраз чырвонага конніка. Так вобразна матэрыялізуецца ў фільме сцэнарная думка: «Пралетарый змяніў станок на баявога каня...»

Мастацкая выразнасць, асэнсаваны мантаж, выразны рытм і цікавыя дэталі ўласцівы ўсёй стужцы. Суровы і драматычны па сваім гучанні і пачатак фільма. Балотная дрыгва. Знясіленыя ад паднявольнай працы сяляне пракладаюць гасцінец, па якім павінен праехаць князь Сапега. Цяжкая, непасільная праца паказана запаволена — аднастайным чаргаваннем кадраў — схіленыя спіны і напружаныя мускулы. Аўтаматызм у паслядоўных пераменах буйных і агульных планаў. Знарок зацягнуты рытм. Усё гэта падкрэслівала жахлівыя ўмовы катаржнай працы, узнімаючы мантажны сказ да публіцыстычнай метафары.

Заключныя кадры фільма зусім іншыя па настроі, вырашаныя ў імклівым тэмпе. Па меры таго, як усё больш ажыўленымі становяцца нерухомыя ў пасляваенную разруху стачкі, больш імклівым робіцца і мантаж. Ён падкрэслівае вялікі пафас стваральнай працы. Тут нават і чыста фармальныя кінематаграфічныя прыёмы (адваротныя здымкі, рваны мантаж, здымкі з дапамогай люстэрак) таксама да месца. Нібы на вачах гледачоў, на экране вырастае з руін фабрычны комін, з якога зноў валіць дым, ажыўляецца заводскі цэх, каласуе спелае жыта. І, нарэшце, заключны кадр, як апошні акорд радаснай сцвярджальнай сімфоніі новага жыцця: пагранічнік на ахове межаў рэспублікі, на ахове заваёў Кастрычніка.

Фільм добра сустрэла крытыка. Вось некаторыя водгукі:

«У агні народжаная» несумненна крок наперад па шляху развіцця беларускай кінематаграфіі. Гэта найбольш спелая ў ідэалагічных адносінах карціна з верным пралетарскім зместам». («Палеская праўда», 12/IV, 1930 г.).

«У агні народжаная» — сапраўдная вялікая перамога Белдзяржкіно. У карціне гістарычна правільна, па-мастацку ярка і пераканана паказана, як у баі з усім фронтам міжнароднай і сваёй нацыянальнай буржуазіі нараджалася і мацнела Беларусь, частка вялікага Саюза ССР». («Рабочы», 8/1, 1930 г.).

Калі цяпер глядзіш лепшыя работы Ул. Корш-Сабліна з яго вялікага творчага даробку, бачыш, што многае ім было знойдзена і вызначана як элементы творчага почырку ўжо ў гэтым, першым фільме.

Г. ПАДБЯРЭЗСКІ.

ЗДЫМАЕЦЦА Ганна АБУХОВІЧ

Бальшасці прысутных на семінары па гісторыі кіно ў Доме работнікаў мастацтваў назва фільма «Сапраўднае жыццё» амаль нічога не гаварыла. Старонка гісторыі — не больш. Што ж, думалі, паглядзім, мабыць, гэта цікава. Але чаму прадставіць гэтую нямую кінастужку прысутным запрасілі вядомую тэатральную актрысу, народную артыстку БССР Г. Б. Абуховіч. Аказваецца, Ганна Браніславаўна мела да фільма самае непасрэднае дачыненне — яна здымалася ў ім.

А пачалося ўсё з курсаў пры студыі «Кіно-Поўнач», на якія «збегла» з прававога аддзялення Ленінградскага універсітэта былая «дачка» чырванагвардзейскага атрада, выхаванка дзіцячага дома Аня Абуховіч. Калі мастацкі кіраўнік і рэжысёр курсаў М. Пятроў у 1924 годзе ставіў камедыю «Сэрцы і долары», ён запрасіў здымацца ў ёй сваіх вучняў і калег-выкладчыкаў, сярод якіх, дарэчы, была славутая К. Карчагіна-Александроўская, «цёця Каця». Вось у гэтае асяроддзе і трапіла Аня. Яна выступіла ў невялічкай ролі афіцыянткі рэстарана. Гэта і быў дэбют будучай папулярнай у Беларусі тэатральнай актрысы.

У 1928 годзе вядомы рэжысёр П. І. Чардынін запрашае маладую кінаактрысу ўжо на даволі цікавую і значную ролю паслужніцы Клані ў фільме «За манастырскай сцяной». Стужка выкрывала святош і духавенства старой Расіі і карысталася поспехам у гледачоў.

Пазней Абуховіч здымаецца яшчэ ў чатырох фільмах: «Вялікае гора маленькай жанчыны» і «Кантакт» (украінскія кінастудыі), «Сапраўднае жыццё» і «Рубікон» («Белдзяржкіно»). Апошнія два творы прадстаўлялі кінематаграфію нашай рэспублікі на Тыдні беларускай культуры і мастацтва ў Маскве, які праходзіў у студзені 1931 года.

Карціна «Сапраўднае жыццё» расказвала пра жыццё калектыву запалкавай фабрыкі. Ганна, гераіня Абуховіч, гэта чалавек, які нават не ўяўляе як гэта можна пакінуць фабрыку, асабліва ў той момант, калі на ёй склалася цяжкае становішча. І таму яна рашуча галасуе за выключэнне з камсамола сяброўкі, якая стала «дэзерціpам». А потым Ганна разам з усімі будзе з захапленнем сустракаць «блудную» сяброўку, якая на асабістым вопыце пераканалася, што сэнс жыцця не ў ціхай мяшчанскай утульнасці...

Роля Абуховіч у «Рубіконе» не вельмі адрозніваецца ад той, што яна стварыла ў «Сапраўдным жыцці». Падбор акцёраў у кіно тады быў у асноўным тыпажны, і Г. Абуховіч у большасці фільмаў прапаноўвалі ролі камсамолак, заўсёды непахісных, баявых, у юнгштурмаўскай форме—вось такіх як на змешчаным тут кадры. Энергічная, баявая гераіня Ганны Браніславаўны з «Рубікона», дзея якога ў асноўным адбываецца на дрэваапрацоўчым камбінаце, дапамагае былому штрэйкбрэхеру, англійскаму матросу Паркеру перайсці «рубікон», выкрыць шкодніцтва прадстаўніка англійскай фірмы.

Кадр з фільма «Сапраўднае жыццё» (1931 год). У ролі Ганны артыстка Г. Абуховіч.

— Здымалі «Сапраўднае жыццё» на Барысаўскай запалкавай фабрыцы, якая тады толькі ўступіла ў строй, — успамінае Ганна Браніславаўна. — На станках працаваць яшчэ мала хто ўмеў — кадры набіраліся з бліжэйшых вёсак. Мы, акцёры, у вольны ад здымак час хадзілі на фабрыку, нават працавалі, бывала, і па дзве змены, таму што фабрыка была ў вялікім прарыве — амаль такім, як гэта было напісана і ў сцэнарыі... Я хутка асвоіла дзесяць станкоў — тады гэта быў недасягальны рэкорд. Памятаю, мне нават прапаноўвалі застацца на фабрыцы і прадказвалі вялікую кар'еру...

А здымкі многіх сцэн з «Рубікона» адбываліся на Бабруйскім дрэваапрацоўчым камбінаце. Начавалі мы тады на вуліцы (добра што летам) — гасцініцы ў горадзе не было. Зараз, калі бываю ў Бабруйску на гастролях, не пазнаю ні горад, ні камбінат—вялікія змены...

Фільм «Рубікон» дэманстраваўся ў ЗША, Германіі, трапіў нават у Кітай. Захаваліся водгукі замежных гледачоў—нельга не прывесці хоць адзін:

«Бліскуча выражана ў фільме ідэя павысіць волю рабочых да выканання пяцігадовага плана ў чатыры гады. Гераічна выяўлена салідарнасць савецкага пралетарыята з інтэрнацыянальным пралетарыятам. Сотні тысяч пралетарыяў маюць надзею наведаць Савецкі Саюз, падобна таму матросу, які стаў на бок Саветаў у фільме. Як сацыялістычная вытворчасць, так і штрэйкбрэхерства ў нас паказаны ў фільме точна!

Рот-фронт!

Лейпцыгскія дэлегаты Саюза Чырвоных Франтавікоў».

Абуховіч пашанцавала: у абодвух беларускіх фільмах склаўся вельмі дружны здымачны калектыў. З рэжысёрамі А. Гаўронскім, які скончыў Сарбону, і У. Вайнштокам, будучым стваральнікам папулярных кінакарцін «Дзеці капітана Гранта» і «Востраў скарбаў», працаваць было цікава. Да акцёраў яны ставіліся з павагай і даверам. Часта на здымачную пляцоўку, дзе працавалі маладзёжныя групы, заходзіў Ю. Тарыч. Калі нешта не ладзілася—тактоўна дапамагаў...

Пра наступны фільм — «Уставайце, мёртвыя» Ганна Браніславаўна ўспамінае, што ён, здаецца, прапагандаваў ваенныя веды і заклікаў быць гатовымі да абароны краіны.

Аднойчы на здымках актрыса ад хвалявання ледзь не стрэліла сама ў сябе ва ўпор з ракетніцы...

Так, калі сёлета на экран разам з удзельнікамі семінара глядзела сама Ганна Браніславаўна, яна прыгадвала дарагія ёй падзеі і здарэнні на здымачных пляцоўках, тыя хваляванні, з якімі акцёр заўсёды «ўваходзіць у кадр». Нешта вельмі важнае для далейшай творчасці ўспрыняла яна тады, на пачатку сваёй кар'еры, працуючы з рэжысёрамі і калегамі ў павільёнах студый пры святле юпітэраў.

Але было і творчае незадавальненне зробленым. Актрыса ідзе вучыцца складанаму мастацтву, працуе на сталічнай сцэне і потым едзе ў родную Беларусь, каб тут служыць справе, якая стала справай яе жыцця. Колькі сезонаў Г. Абуховіч была вядучай актрысай Дзяржаўнага рускага тэатра БССР імя М. Горкага, колькі аддала натхнення і майстэрства, іграючы галоўныя ролі! І цяпер мы бачым яе патрабавальным і няўрымслівым мастаком.

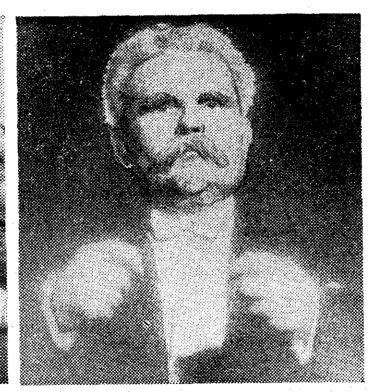
А кіно? Пасля вайны яна здымаецца ў эпізадычных ролях у карцінах «Беларусьфільма»—«Зялёныя агні», «Наперадзе—круты паварот», «Запомнім гэты дзень»... І, пераступаючы парог студыі, заўсёды ў душы адчувае нешта падобнае на тое хваляванне, з якім пачынала здымацца ў «Сапраўдным жыцці». Такое не забываецца!

І. РЭЗНІК.

Дзеячы літаратуры і мастацтва на экране

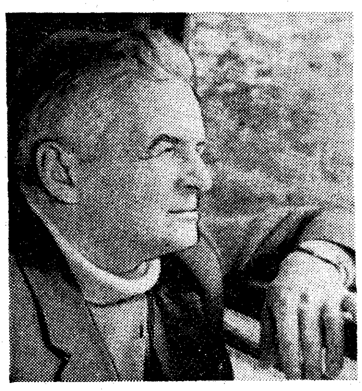
Лаўрэат Ленінскай прэміі народны паэт Беларусі Пятрусь Броўка. Фільм «Паэт у дарозе».

Народны артыст СССР Рыгор Шырма. Фільм «З народных глыбінь».

Народны артыст СССР Павел Малчанаў. Фільм «10 мінут з Паўлам Малчанавым».

Народны артыст СССР Барыс Платонаў. Фільм «Думы і вобразы».

Народны артыст СССР Аляксандр Ільінскі. Фільм «Жыццё на сцэне».

У ЭФІРЫ І НА ТЭЛЕЭКРАНАХ— БЕЛАРУСЬ

У кастрычніку на зямлі нашага паўночнага суседа — Фінляндыі пройдзе Тыдзень беларускай культуры. Разам з вядучымі творчымі калектывамі шырокую праграму да гэтай падзеі рыхтуюць і работнікі Беларускага радыё і тэлебачання.

У Дзяржаўным камітэце Савета Міністраў БССР па радыёвяшчанні і тэлебачанні нашаму карэспандэнту расказалі:

— Праграма, якая ў Тыдзень беларускай культуры прагучыць па фінскім радыё і будзе паказана на блакітных экранах, зойме некалькі гадзін вяшчання. Яна адкрываецца гутаркамі са старшынёй праўлення Саюза кампазітараў БССР, народным артыстам Савецкага Саюза Рыгорам Шырмам і беларускім пісьменнікам Іванам Навуменкам аб развіцці і дасягненнях нашай музычнай культуры, літаратуры, іх гуманізме і інтэрнацыяналізме. Свае інтэрв'ю па радыё і тэлебачанні дадуць таксама міністр культуры М. Мінковіч і міністр асветы М. Мінкевіч.

Мастацкая частка пачнецца канцэртам песень беларускіх кампазітараў. Тут будуць прадстаўлены розныя жанры музычна-песеннай творчасці. Пасля ў эфіры прагучыць кантата А. Багатырова «Беларусь».

Шмат часу адведзена для выступленняў Дзяржаўнага народнага хору БССР, Дзяржаўнага народнага аркестра і Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы.

У канцэртах «Мелодыя і рытм» і «Маладыя галасы» прымуць удзел эстрадны аркестр Беларускага радыё і тэлебачання і спевакі Вялікага тэатра оперы і балета Т. Ніжнікава, З. Бабій, В. Кірычэнка, Л. Златава, А. Саўчанка, І. Шыкунова, А. Сухін.

У музычнай праграме будуць паказаны і народныя таленты Беларусі. Адзін з музычных радыёрасказаў — «Тонежскія спевакі» прысвечаны ўдзельнікам мастацкай самадзейнасці Палесся.

На блакітных экранах фінскія гледачы ўбачаць дакументальныя тэлефільмы Мінскай студыі «Знаёмцеся, Беларусь», «Сустрэча з горадам», фільм-канцэрт «У карунках танца», мастацкія стужкі «Зімовы дуб», «Кражонак» і іншыя карціны.

С. ВАНІН.

З пошты ЛіМа

А ПРА СВАЁ ЗАБЫЛІСЯ...

Сёлета яраслаўцы мелі магчымасць бліжэй пазнаёміцца з вакальнай культурай і творчым рэпертуарам беларускіх выканаўцаў. У чэрвені ў абласной філармоніі з чатырма канцэртамі выступіў заслужаны артыст БССР Віктар Вуячыч. Неўзабаве пасля гэтага да нас у горад прыязджала эстраднае рэвю «Лявоніха». І зусім нядаўна адбылася новая сустрэча: выступленне народнага артыста Беларускай ССР Зіновія Бабія. Адзін з чатырох канцэртаў спявак даў у суправаджэнні сімфанічнага аркестра Яраслаўскай абласной філармоніі.

Аднак пасля наведвання канцэртаў беларускіх артыстаў нельга гаварыць аб глыбокім уражанні ад іх выступленняў. Першае, што засмучае ў іх канцэртах — гэта неарыгінальны рэпертуар. І З. Бабій, і В. Вуячыч выконвалі тое, што спяваюць дзесяткі другіх артыстаў, што гучыць амаль кожны дзень па радыё.

Канечне, каштоўнасць канцэртнай праграмы не толькі ў навізне рэпертуару. Відаць, не так важна, што выконваецца, а тое, як выконваецца. У спевака павінна быць нешта сваё, не толькі ў манеры выканання, але і ў рэпертуары. Ад беларускіх артыстаў мы чакаем і беларускага рэпертуару. Між тым і З. Бабій, і В. Вуячыч амаль зусім адмовіліся ад твораў беларускіх кампазітараў, напісанных на беларускія тэксты. І гэта вельмі прыкра. У праграме «Лявоніхі» былі выкананы тры беларускія песні. Але як? Артыстка, імя якой канферансье нават не назваў, высвістала (гэта называецца мастацкі свіст) «Ой, не кукуй зязюленька» і «Ой, бярозы ды сосны». Трэцяя песня — «Песня старога бабыля». Тут ужо нічога не скажаш—яе ад шчырага сэрца праспяваў Э. Міцуль.

Каму-каму, а «Лявонісе» трэба з большай пашанай ставіцца да роднай музыкі. А пакуль што нават назва ансамбля здаецца ненатуральнай. Таго нацыянальнага каларыту (не гаворачы ўжо аб пакуль што не высокім выканаўчым узроўні «Лявоніхі»), які мог бы стаць адметнай рысай рэвю, няма ў праграме ансамбля.

Л. СТАРАДУБ.

Алесь Савіцкі

ПЛАЎКА

Я працую над дакументальнай аповесцю пра Героя Сацыялістычнай Працы, сталявара Мінскага аўтазавода Дзмітрыя Іванавіча Барашкіна. Прапаную ўвазе чытачоў урывак з гэтай аповесці.

Алесь САВІЦКІ.

Печ ішла добра.

Усё радзей і радзей пырхалі са шчылін над верхам печы белыя іскры, дым толькі зрэдку выбіваўся вузкімі ласкутамі на тоўстыя чырвоныя электроды і быў празрыста-сіні, хісткі, і толькі ў чэраве печы за тонкай сцяной з жоўта-белых агнеўпораў па-ранейшаму білася, гуло яркае сляпучае полымя. Зеўра загрузачнага акна было чырвонае. І, зазірнуўшы ў яго, Барашкін убачыў, што шлак ляжыць роўна, але змяніў колер, і пад ім мякка асеў расплаўлены метал.

Зазірнуў у загрузачнае акно і Крэйдзік, спытаў неяк рэзка, быццам быў дужа нечым незадаволены:

— Пачнем дагружаць?

Барашкін не адразу сцяміў, каму было адрасавана гэтае пытанне: Лінічу, які пазіраў на майстра? Цімоху Сяргеевічу Яльцову, які стаяў побач? Ці яму, Барашкіну? А мо гэта зусім і не пытанне, а самая звычайная парада, якіх майстар дае за змену безліч? Не, па тым, як звузіліся бухматыя бровы майстра відаць, што не парада, не запытанне.

— У нас усё гатова, — сказаў Барашкін. — Абы загад!

— Вы ўсё, бачу, на загад толькі і спадзяецеся — усё тым жа рэзкім тонам спытаў Крэйдзік. — А калі ніякага загада не паступіць? Гэтак і будзеце стаяць, ручкі на бокі паставіўшы?

— Ды не, змаргелім нешта!

— Нешта, нешта!.. Нешта і дурань змаргеліць...

Майстра сёння цяжка пазнаць — быццам падмянілі чалавека. Звычайна памяркоўны, мяккі, дужа ветлівы, а сёння ўзбуджаны, прыдзірліва ставіцца да кожнага слова. Перад пачаткам змены накрычаў на Лініча, чаму, маўляў, не падрыхтавалі як след шыхту перад загрузкаю, потым ушчуваў залiўшчыкаў. А цяпер зноў буркатнуў, і, быццам зусім і не ведаў Барашкіна, зыркнуў на яго з-пад бухматых, звужаных ля носу броваў, нядобра, нібыта быў чымсь пакрыўджаны.

Але ў куточку вачэй майстра была прыветнасць, і Барашкін здагадаўся, што і гэты нядобры позірк і строгасць у голасе, і рэзкасць—усё гэта робленае, што нічога незразумелага з майстрам не здарылася. Проста ён болей ад усіх трывожыцца, болей ад усіх, мабыць, нервуецца, і таму спрабуе схаваць сваю трывогу за гэтай робленай непрыветнасцю, за гэтымі строгімі словамі, за гэтай хмурнасцю на твары. Гэтак жа, здаецца, спахмурнеў Крэйдзік і перад пачаткам змены і гэтак жа непрыветна зыркнуў, калі Барашкін спытаў у яго, які ж атрымаецца вынік, калі яны правядуць плаўку з дагрузкай печы.

Дагрузка печы ў працэсе плаўкі метала...

Каму належала гэтая ідэя? Галоўнаму металургу ці начальніку цэха? Тэхнолагам ці начальніку лабараторыі? Вопытнаму практыку сталеплавільнай справы Цімоху Сяргеевічу Яльцову? Залiўшчыкам, якія працуюць у цэху з першага дня яго заснавання і самі няблага ведаюць тэхналогію плаўкі метала? Дзяўчатам, якія прыйшлі ў цэх у той жа дзень, калі пачала працаваць электрапеч і хутка і з бляскам асвоілі нялёгкую працу стрыжаньшчыц?

Наўрад хто-небудзь мог з абсалютнай дакладнасцю адказаць на гэтае пытанне. Сама ідэя жыла ў цэху, яна нарадзілася як адказ на высокія патрабаванні, што паставіў перад сталяварамі імклівы рост вытворчасці. Заводу патрэбна сталь. Шмат сталі. Разлічваць на новае абсталяванне, якое неўзабаве атрымае завод? Можна разлічваць. Але — толькі ў будучым. А калі плавіць сталі такую колькасць, якую дае цэх зараз — значыць паставіць пад пагрозу паспяховае выкананне вялікай задачы, што стаіць перад беларускімі аўтамабілебудаўнікамі. Шлях заставаўся толькі адзін — адшукаць унутраныя рэзервы. Ноўшаствы, якія былі праведзены летась у цэху — змянілі таўшчыню футэроўкі і гэтым самым павялічылі аб'ём плавільнай ванны — пераконвалі ўсіх, што павінны быць і ёсць новыя мажлівасці, і іх трэба адшукаць.

І вось адна такая мажлівасць знойдзена — дагружаць печ у працэсе плаўкі. Прынамсі, зрабіць гэта не вельмі цяжка, але складана. Бо тут узнікала шмат іншых пытанняў: як зменіцца якасць металу ў такім выпадку, ці не будзе адступленняў ад устаноўленых стандартаў? Тэхнолагі свае меркаванні выказалі: трэба спадзявацца, што хімічная структура метала, не парушыцца. Праўда, сцвярджаючы гэта, дадавалі сціплае — мабыць.

Што практычна азначае «дагрузіць печ»? Будзе, у першую чаргу, павышаны ўзровень расплаўленага метала ў ванне. Значыцца, ёсць рэальная пагроза таго, што частку метала можа выбіць цераз загрузачнае акно, бо яно размешчана ў печы даволі нізка. Але чаму загрузачнае акно размешчана нізка? Хто вызначыў, што яно павінна быць менавіта там, у сярэдняй частцы печы? Адказ тут зусім натуральны: той, хто праектаваў печ. Але ж той, хто праектаваў печ разлічыў футэроўку на дзве цагліны. Але сталявары ўжо змянілі тую футэроўку і печ працуе добра, і на кожнай плаўцы яны намнога перавышаюць праектную магутнасць печы. Значыцца, неабходнай будзе і яшчэ адна пераробка — узняць загрузачнае акно вышэй.

Неабходнай? Практычна такая пераробка не вельмі цяжкая. А вынік? Які эканамічны эфект будзе? Адказ на гэтае пытанне давалі без ваганняў не толькі тэхнолагі. Зусім натуральна, што ў такім выпадку павялічваецца аб'ём плавільнай ванны, змяншаецца мажлівасць розных нечаканасцей у працэсе плаўкі метала з дагрузкай печы.

Здавалася, усё прадугледжана, усё даволі грунтоўна абмеркавана і ўзважана. Пераробкі зроблены, печ прайшла прафілактыку. Тым не менш, напярэдадні дня, калі цэх павінен быў перайсці на новы метад працы, Крэйдзік сказаў сталяварам:

— Збярэмся ў мяне ўвечары. Пасядзім, памяркуем. Прыкінем яшчэ раз, адным словам. Думаю, што не пашкодзіць.

Увечары яны сабраліся ісці да майстра. Ліміч было напачатку нават не хацеў ісці, але Мятліцкі быў няўмольны. Як жа гэта, маўляў, не пайсці, калі чалавек запрашаў і чакае. І не баляваць пойдзем. Справа!

Крэйдзік сапраўды чакаў іх. На стале былі раскладзены падручнікі, тоўстыя сшыткі з малюнкамі, зробленымі каляровымі алоўкамі, невядомыя Барашкіну дыяграмы і схемы.

— Колішнія канспекты. Студэнцкія, — з добрай усмешкай сказаў майстар, калі Барашкін узяў у рукі адзін сшытак. — Не думаў нават, што спатрэбяцца, калі вучобу скончыў. Збіраўся нават на сметнік іх. А вось жа і прыдаліся. І вельмі добра, што збярог. Знайшлася тут цікавая адна лекцыя. Чытаў нам адзін славуты сталявар. Не вучоны. Практык. Але — светлая галава. Моцна крытыкуе ён некаторыя аспекты тэхналогіі плаўкі на дугавых печах. Сядайце, сядайце,—дадаў ён, убачыўшы, што госці яго стаяць ля стала. — А мо не вячэралі? Ды што гэта я пытаюся! Гайда на кухню!..

Майстар жыў у маленькай аднапакаёвай кватэры. Кухня была таксама маленькая, але яна здалася вельмі ўтульная, і вельмі гасціннай была жонка майстра, і дужа смачным здаўся сябрам сціплы пачастунак.

Яны так ужо і не вярнуліся ў пакой, заседзеліся на кухні. Была ўжо ноч, і гаспадыня колькі разоў, цяпер даволі ўжо непрыветна, зазірала ў адчыненыя дзверы, але нічога не пыталася, і зноў знікала. Тыя сшыткі і кнігі, што былі раскладзены ў пакойчыку, цяпер ляжалі ўжо тут, на кухні, і ім было цесна на вузкім століку і частку іх гаспадар склаў стосам на падваконне, дзе стаялі слоікі з марынаванымі памідорамі. Памідоры былі чырвоныя, святло падала на слоікі, адбівалася, і гэты чырвоны прамень адбітак рэзаў вочы, Барашкін міргаў ад стомы, і ўсё глядзеў на тыя чырвоныя памідоры, і тыя слоікі і стос кніжак зліваліся ў адно, і яму здавалася, што на падваконні паўзе, дужэе агністая чырвань.

Крэйдзік нешта спытаў, і сэнс яго пытання Барашкін добра не сцяміў, але не схацеў паказаць гэта, адказаў таксама пытаннем, агульным і няпэўным:

— Тут, на маю думку, галоўнае трэба ўзважыць: колькі мы металу палучым?..

Спытаў і тут жа зразумеў, што спытаў не тое зусім, што трэба было. Зразумеў гэта па той хмурнасці, што раптоўна змяніла дабрадушны твар гаспадара.

— Колькі, колькі! — адразу ж зазлаваў Крэйдзік і дадаў раздражнёна. — А я ведаю? Крэйдзік што, бог? Крэйдзік не бог, дзякуй богу.—Ён сказаў гэта і хмурасць сышла з яго твару, і ўжо тым, ранейшым добрым святлом свяціліся яго вялікія, крыху пукатыя вочы. — І калі вы думаеце, што Крэйдзік усё ведае і ўсё можа — памыляецеся. Я вас таму і паклікаў, бо і сам дакладна не ведаю, што мы атрымаем у выніку гэтага эксперыменту. Але ж рызыкаваць не ўпершыню вам. Ці так?

— Так, — адказаў Барашкін, адчуваючы, што толькі гэта трэба было адказаць. Стомы ўжо не было, яму здавалася, што ён можа сядзець тут да відна.

Крэйдзік сказаў пераканана:

— Адно мы з вамі зразумелі з усёй відавочнасцю: тэхнічныя мажлівасці печы дазваляюць нам такі эксперымент. І калі не гэты, дык які ж тады шлях яшчэ? Відаць, ёсць і яшчэ шляхі. Але ж мы знайшлі гэты, верым у яго! Дык трэба ж па ім і пайсці! Так ці не?

— Я з вамі згодзен, Георгій Сяргеевіч, — сказаў Ліміч. — Сталь патрэбна заводу. Вы ве-

М. САВІЦКІ. «Хлябы». Масла.

ГАЛАСУЮ «З А»

Я не спецыяліст у галіне архітэктуры і таму не бяруся падрабязна разглядаць тыя чыста архітэктурныя здабыткі і пралікі, якія ёсць у будынку Мінскага Палаца спорту, як і ў кожнага твора мастацтва. Але я мінчанка і таму мне хочацца сказаць некалькі слоў пра гэты дом, пагаварыць пра яго з пункту гледжання звычайнага наведвальніка, звычайнага гледача.

Палац спорту на сённяшні дзень, безумоўна, — жамчужына ў зялёнай аправе Паркавай магістралі. Ён уражвае манументальнасцю, нечаканым аблічам, калі глядзіш на яго з шырокай скарасной магістралі, якая ўліваецца ў горад з боку Заслаўскай шашы, здзіўляе неверагоднай лёгкасцю, калі стаіш на плошчы Свабоды. Ён прыгожы днём, калі сонца грае на яго шкляным фасадзе і ў вечары, калі робіцца падобным на вялікі карабель, які прыплыў здалёк і стаіць, асветлены дзіўным таямнічым святлом.

Палац спорту не прыгнятае цябе памерамі. Чалавек не губляецца ля яго стромкіх апор, якія ўзносяцца ўверх лёгка і напружана. Проста і свабодна адчуваеш сябе і ў агромністай, без адзінай калоны глядзельнай зале. Тут шмат паветра, святла. З аднолькавым задавальненнем можна глядзець тут і эстрадныя канцэрты, і спартыўныя спаборніцтвы. Вось толькі драматычныя спектаклі, аперэту і балет тут глядзець нельга: твараў акцёраў зусім не бачна, ды і, пагадзіцеся, драматычны акцёр з мікрафонам выглядае даволі смешна. Відаць, трэба адміністрацыі палаца больш тактоўна падыходзіць да гэтага пытання.

Унутраныя холы, аздобленыя мармурам, металам, прыгожымі пародамі дрэва, спрыяюць адпачынку ў перапынках паміж хакейнымі баталіямі. Холы прыгожыя і ўрачыстыя і ў той жа час нейкія больш дэмакратычныя, чым тэатральныя.

Нельга не падкрэсліць: глядзельная зала спраектавана такім чынам, што з любога месца добра відаць хакейнае поле альбо эстраду.

Калі даведалася, што Палац спорту вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, то ўзрадавалася. Вельмі горача падтрымліваю гэта вылучэнне. Думаю, што са мной згодзяцца многія мінчане, якія паспелі палюбіць свой Палац спорту.

Святлана КУРМАН,
кантралёр АТК завода імя 50-годдзя Кампартыі Беларусі.

СЛУЖБА ПРАЎДЫ

Навука і паэзія... Дзве розныя галіны духоўнай дзейнасці чалавека. Дзе і як знайсці тыя словы і вобразы, каб за навуковым светам выбліснула прыгожае, паэтычнае, каб сэрца ўсхваляваў пафас навуковай гіпотэзы і адкрыцця?

Аляксей Русецкі — адзіны, бадай, сучасны беларускі паэт, які «б'ецца» над сінтэзам навукі і паэзіі, і дасягнутае ім у гэтым напрамку не можа не радаваць кожнага зацікаўленага чытача.

Вось як сам Русецкі фармулюе галоўную задачу сваёй творчасці:

Мне разгадаць бы вечнасці
сакрэт —
адмоўнай сіметрычнасці
прычыну:
святло і цемра,
свет і антысвет,
хлусня і праўда часу,
плюс і мінус.

Тэрміналогія верша навукова-«фізічная», а змест — ідэйна-маральны. Свет і антысвет у Русецкага — гэта перш-наперш сацыяльнае святло і праўда ў іх няспынным змаганні з гэтакімі ж сацыяльнымі хлуснёй і цемрай. І ўся творчасць Аляксея Русецкага, пачынаючы з першых яго вершаў, надрукаваных у сярэдзіне 30-х гадоў, — сцвярджэнне актыўнага грамадскага дабра нашых спраў, нашай стваральнай практыкі будаўніцтва новага свету.

Беручы нават самую вузкую, «спецыяльную», здавалася б, тэму, Русецкі амаль заўсёды знаходзіць выхад у абагульненне, у істотную думку.

Ёсць у прыродзе найдрабнейшая часцінка — нейтрына, і Русецкі прысвяціў ёй верш, які канчаецца такімі радкамі:

Драбі ж далей,
драбі свой атам, фізік,
бо ўвесь сусвет
для думкі цесны!

Як бачым, нейтрына — непасрэдны повад для верша, сам жа верш гаворыць пра большае: пра неадольнае імкненне чалавека пазнаць і паставіць сабе на службу ўвесь свет прыроды.

Альбо возьмем верш «Адкрыццё». Пачатак яго, як звычайна ў Русецкага, «падказаны» навукай:

Нядаўна,
з майго пальца ўзяўшы кроў
і сок з далоні клёна,
біяхімік
адзнаку нашай крэўнасці
знайшоў.

І канчаецца верш так:

Мы ўсе — чырвоныя,
і, як стыхія,
мы неадольныя,
бо мы — жыццё.

І тут навуковы факт бярэцца толькі за аснову верша; разгортваецца ж верш на «пляцоўцы», куды шырэйшай за гэты адзінкавы факт.

Аляксей Русецкі — паэт, які свой талент прысвяціў услаўленню Яго Вялікасці Чалавека — творцы і будаўніка.

Алесь МАРЦІНОВІЧ,
журналіст.

г. Драгічын.

СУСТРЭЧЫ З КРЫНІЦАЮ

У юнацтве я нямала пахадзіў дарогамі роднага беларускага краю, і адна сустрэча запомнілася мне асабліва ярка.

Неяк пакручастая лясная сцежка прывяла мяне ў ціхую лагчыну. Там, сярод стройных, вечназялёных елак, якія аплялі чырвонымі каранямі вільготны пясчаны дол, між камянёў-валуноў, булькатала крыніца. Нейкі здагадлівы чалавек знайшоў яе сярод дрымучага бору, абгарадзіў жэрдкамі, накрыў дахам, каб зняможаны спадарожнік у любое надвор'е мог тут напіцца чыстай вады і адпачыць.

Я ўспомніў гэту сустрэчу з лясной крыніцаю, калі прачытаў кнігу Веры Палтаран «Ключы ад сезама», вылучаную на атрыманне Дзяржаўнай прэміі імя Лепяшынскага.

У нарысах Палтаран, у мове, якой яны напісаны, ва ўсім стылі яе расказа пра свет, пра людзей і прыроду ёсць гэта незамутненая крынічная чысціня і свежасць. І як кожная крыніца, раней чым прабіцца на паверхню, пераадольвае на сваім шляху не адзін «тугаплаўкі» (як гаворыць паэт) зямны пласт, так і мова і стыль нарысаў Палтаран набываюць сваю чысціню і яснасць, шліфуюцца, калі можна так сказаць, праходзячы «густыя» пласты быту, традыцый, нават спецыяльна гаспадарчых, «вясковых» праблем сённяшняга жыцця.

Вось чаму, пры ўсёй сваёй паэтычнасці, нарысы В. Палтаран не пакідаюць уражання чагосьці ідэальнага, штучна прыўзнятага над рэчаіснасцю. Сіла гэтых нарысаў якраз у гранічнай злітнасці з тым, што робяць, пра што клапоцяцца, думаюць, мараць радавыя працаўнікі сённяшняй калгаснай вёскі.

Вялікую галерэю такіх працаўнікоў вывела пісьменніца ў нарысах «На зямлі Палескай», «За ракою Гарынню», «Жыццё набірае разгон», «Ключы ад сезама».

Многія з гэтых людзей у арміі, у партызанскіх атрадах перажылі вайну, і трывожна-суровая ваенная памяць ніколі іх не пакідае; другія ж ведаюць вайну толькі па ўспамінах старэйшых. Але ўсіх герояў Палтаран злучае клопат аб тым, каб з кожным днём жыццё станавілася лепшым і прыгажэйшым, каб усё шырэй уваходзілі ў жыццё духоўныя каштоўнасці.

Уласна кажучы, лепшыя старонкі ў кнізе Веры Палтаран — пра гэта: пра духоўнае ўзбагачэнне сучаснай вёскі, пра тое, што незвычайна важна дзеля выхавання новых людскіх пакаленняў захаваць усё лепшае ў традыцыях народнай культуры, народнага мастацтва.

І адзначаная мною паэтычнасць Веры Палтаран, яе стылю і светаўспрымання — гэта, па-сутнасці, і ёсць праяўленне глыбокай звязанасці пісьменніцы з паэзіяй, з мастацкай творчасцю самога народа.

В. ЛАЎРЫНОВІЧ,
настаўнік.

г. Глуск.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА ТВОРЫ, ВЫЛУЧАНЫЯ НА ПРЭМІЮ

Аляксей РУСЕЦКІ. Служба святла. Вершы.

Вярцінскі А. Ды сіла ёсць красы інакшай.. «Літаратура і мастацтва», 1968, 2 лютага.

Бур'ян Б. Пошук незамутненага цяпла. «Советская Белоруссия», 1968, 19 сакавіка.

Вера ПАЛТАРАН. Ключы ад сезама . і Дзівасіл . Нарысы.

Лысенка А. Тварам да жыцця. «Літаратура і мастацтва», 1968, 13 верасня.

Марціновіч А. Пра людзей працы. «Сельская газета», 1968, 24 кастрычніка.

Сабаленка Р. Песні бяруцца з праўды. «Літаратура і мастацтва», 1968, 17 мая.

Міско С. Хто будзіць сонца? «Звязда», 1968, 26 чэрвеня.

Галчанаў А. Вобраз чалавека працы. «Звязда», 1969, 25 лютага.

Аляксандр БАРШЧЭЎСКІ

СУВЯЗІ ДАЎНІЯ, НЕПАРУШНЫЯ

Летась у кастрычніку ў старажытным польскім горадзе Плоцку адбылася сесія вучоных-гісторыкаў, прысвечаная 50-годдзю БССР. У сесіі прынялі ўдзел вучоныя і прадстаўнікі розных навуковых і культурных таварыстваў, госці з Беларусі, Масквы, Украіны, Літвы. У дакладах, якія былі прачытаны на сесіі, быў дадзены шырокі аналіз гістарычнага шляху беларускага народа, польска-беларускіх культурных сувязей, вялікіх поспехаў нашага народа, дасягнутых за гады Савецкай улады.

Плоцкае навуковае таварыства прысвяціла гэтай падзеі спецыяльны выпуск свайго часопіса «Нотаткі Плоцке» (№ 2/51, 1969), у якім змясціла даклады ўдзельнікаў сесіі. Адзін з іх — даклад гісторыка Аляксандра Баршчэўскага з Лодзі з некаторымі скарачэннямі мы прапануем увазе нашых чытачоў.

ПАЧАТАК цікавасці палякаў да беларускай мовы і культуры прыпадае на другую палавіну XV стагоддзя. Аднак да XIX стагоддзя вывучэнне праблем мовы і культуры праводзілася ад выпадку да выпадку. Толькі ў XIX стагоддзі цікавасць да Беларусі становіцца праграмай польскіх друкаваных органаў, арганізацый, асобных публіцыстаў і пісьменнікаў.

Галоўным асяродкам польскай цікавасці да беларускай культуры ў XIX стагоддзі стала Вільня. Такія віленскія выданні, як «Дзённік віленьскі», «Тыгоднік віленьскі», «Газэта літэрацка віленьска» часта змяшчалі публікацыі, у якіх прыводзіліся розныя факты і звесткі з культурнага і грамадскага жыцця Беларусі. Адной з першых публікацый, прысвечаных фальклору і абрадам беларусаў, было даследаванне Марыі Чарноўскай «Водгаласы славянскай міфалогіі, захаваныя ў звычаях вясковага люду на Белай Русі». Аўтар падае апісанні абрадаў Купалля, радаўніцы і свята русалак, якое прыпадае на другі дзень сёмухі. Чарноўска таксама зрабіла спробу даць характарыстыку тыпаў беларусак і беларусаў. Яна пісала, напрыклад, што вясковыя жанчыны «..увогуле зграбнага складу, а многія вельмі прыгожыя, хаця ўсюды бледныя і хутка старацца».

На пачатак XIX стагоддзя прыпадае і дзейнасць славутага фалькларыста і этнографа Зарыяна Далэнгі-Хадакоўскага (Адама Чарноцкага). Родам з-пад Нясвіжа, ён ужо ў першым дзесяцігоддзі XIX стагоддзя пачаў вывучэнне мясцовага фальклору, этнаграфіі, гісторыі і археалогіі Беларусі. Жыццёвы шлях Хадакоўскага быў не просты. Уцёкі з царскай арміі, нелегальны выезд у Варшаву, прыезд у Вільню і друкаванне тут беларускіх пракламацый, накіраваных супраць самадзяржаўя, цеснае супрацоўніцтва з Марцінкоўскім, сынам уніяцкага духоўніка, які збіраў вакол сябе беларусаў, што вучыліся ў Віленскім універсітэце... Пасля заканчэння напалеонаўскіх войнаў Хадакоўскі на працягу каля пяці гадоў збіраў фалькларыстычныя і этнаграфічныя матэрыялы. Абапіраючыся на іх, ён апублікаваў у «Цвічэннях навуковых» у чэрвені 1818 года працу «Аб паганскай славяністыцы». У ёй Хадакоўскі спрабаваў даць тлумачэнне генезісу беларускага народа, апісанне звычаяў і фальклору.

Па слядах Хадакоўскага пайшлі многія іншыя польскія даследчыкі, сярод, якіх заслугоўваюць увагі Ігнацы Лахніцкі і Ян Рыхтэр.

У справе азнаямлення польскага чытача з Беларуссю шмат зрабіла віленская польская прэса. Названы ўжо «Дзённік віленьскі», у якім Чарноўска апублікавала сваю працу, змясціў у 1819 годзе восем беларускіх вясельных песень і ананімны артыкул пра вясельныя абрады ў Мінскай губерні.

Беларускай праблематыкай неаднаразова займаліся «Вядамосці брукова» (1816—1822), звязаныя, як вядома, з радыкальным «Стоважышэнем шубраўцуў». У шэрагу артыкулаў газета расказвала пра нядолю беларускага прыгоннага селяніна, не ўтойваючы сваёй сімпатыі да народа гэтага краю. Вялікае замяшанне выклікаў артыкул рэдактара гэтай газеты Марцінкоўскага «Машына для біцця селяніна», у якім аўтар саркастычна высмейваў самадурства тагачасных землеўладальнікаў.

Нельга абмінуць і вельмі цікавую ананімную працу «Вясельныя абрады вясковага люду ў Мінскай губерні, Барысаўскім павеце, Гаенскай парафіі, назіраныя ў гадах 1800, 1-м і 2-м, з некаторымі песенькамі і іх мелодыямі», апублікаваную ў 1819 г. у «Тыгодніку віленьскім».

Другая частка — «Змовіны» — паявілася ў № 132 «Тыгодніка віленьскага». Рэдакцыя канстатавала, што публікацыя першай часткі артыкула выклікала станоўчую рэакцыю чытачоў. У другой частцы працы аўтар змясціў некалькі арыгінальных беларускіх песенек, спяваных пад час змовін. Адна з тых песенек — «Ды цераз мой двор ды цяцера ляцела» пазней стала вельмі папулярнай. Трэцяя частка — пра вясельныя абрады — хаця і была абяцана рэдакцыяй, у друку не паявілася: ці то ў сувязі з пераменамі ў рэдакцыі, ці то з-за адносін царскай цэнзуры, якая неахвотна прапускала ў друк такія матэрыялы.

Цікавасці да Беларусі віленскага часопіса спадарожнічала ў першай чвэрці XIX стагоддзя дзейнасць студэнцкіх таварыстваў, у прыватнасці таварыства філаматаў (1817—1823). Знаёмства з мовай і культурай Беларусі было для большасці філаматаў справай не цяжкай, бо знаёмства гэта пачыналася ўжо ў родным доме, у асяроддзі, у якім праходзіла іх дзяцінства. Філаматы прынялі некалькі пастаноў, якія абавязвалі членаў таварыства збіраць у час вакацый этнаграфічныя і фалькларыстычныя матэрыялы. Іх цікавасць да беларускай тэматыкі не абмяжоўвалася ваколіцамі Вільні, яна ахоплівала ўсю тэрыторыю, на якой панавала беларуская мова. Філаматы запісвалі і беларускія песні. У іх коле вялікай папулярнасцю карысталася апрацаваная Марыяй Верашчакай песенька «Ды цераз мой двор», а таксама многія іншыя беларускія песні, апрацаваныя тэксталагічна Я. Чачотам і музычна — Т. Занам.

Чачот быў галоўным прыхільнікам польскай цікавасці да Беларусі ў першай палове XIX стагоддзя. Ён збіраў забыты беларускі фальклор і выдаў яго ў шасці тамах пад назвай «Вясковыя песенькі з-пад Нёмана і Дзвіны». У апошнім томе, акрамя запісаў песень, ён змясціў беларускі слоўнічак і нарыс па беларускай граматыцы.

Сваёй дзейнасцю па вывучэнні Беларусі Чачот імкнуўся не толькі паказаць багацце культуры беларускага народа, але і звярнуць увагу грамадскасці на цяжкую долю народа. Варта падкрэсліць і тую акалічнасць, што Чачот быў аўтарам некалькіх дзесяткаў твораў, напісаных па-беларуску. Усе гэтыя творы ён чытаў на сходах філаматаў. Адзін з іх — «Купала» быў прадметам крытычнага разбору А. Міцкевіча.

Шырока цікавіўся беларускай народнай паэзіяй і Томаш Зан. Акрамя выкарыстання ў сваёй творчасці народных казак, ён першы пачаў карыстацца ў сваіх творах адначасова беларускай і польскай мовамі. Звычай гэты пазней пераймалі і іншыя пісьменнікі.

Беларускае жыццё аказала таксама вельмі вялікі ўплыў на творчасць А. Міцкевіча. Паэт, праўда, не пісаў па-беларуску, аднак у яго творчасці можна лёгка знайсці беларускія матывы. Пацвярджэннем гэтаму могуць быць яго балады і рамансы, якія чэрпаюць натхненне з беларускай народнай міфалогіі.

Па слядах філаматаў, разгромленых у 1823 годзе царскімі ўладамі, пайшоў шэраг пазнейшых пісьменнікаў, публіцыстаў і дзеячоў, якіх мы сёння называем польска-беларускімі. Часцей за ўсё гэта былі людзі, якія паходзілі з мясцовай беларускай шляхты, аднак выхаваныя ў духу польскай свядомасці. Да плеяды гэтых пісьменнікаў можна аднесці Яна Баршчэўскага і Аляксандра Рыпінскага.

На схіле першай паловы XIX стагоддзя цікавасць польскай інтэлігенцыі да Беларусі ўзрастае. Паступова павялічваецца колькасць публікацый, якія ўсё шырэй і шырэй аналізуюць гісторыю, этнаграфію і фальклор Беларусі. У 1836—1841 гадах у Вільні выйшла праца Т. Нарбута «Дзеі народа літоўскага», у якой было многа звестак пра Беларусь. І. Даніловіч апублікаваў у 1840 годзе працу «Літоўска-рускія летапісы». Праз два гады Р. Падбярэзкі апублікаваў у «Тыгодніку Петэрсбургскім» свае «Пісьмы з Белай Русі», а Р. Зямкевіч выдаў у 1851 годзе «Песні пінскага люду».

Да групы асоб другой паловы XIX стагоддзя, якія маюць асабліва вялікія заслугі ў вывучэнні мовы і культуры беларусаў, трэба залічыць Адама Кіркора, шматгадовага рэдактара «Кур'ера віленьскага». Кіркор згрупаваў вакол свайго часопіса такіх знаўцаў і сяброў Беларусі, як С. Каратынскі, У. Сыракомля, І. Ходзька, С. Манюшка, браты Тышкевічы, Р. Тызенгауз. Ён сам быў аўтарам рэвалюцыйнай на той час тэорыі, што народную асвету на Беларусі трэба распаўсюджваць на беларускай мове. Ён апрацаваў першы беларуска-рускі слоўнічак. І хоць той жа самы Кіркор разам з Адынцом, Ходзькам і Каратынскім быў аўтарам вернападданніцкага беларуска-польскага альбома, уручанага цару Аляксандру II у часе яго прыезду ў Вільню, хаця ў час студзеньскага паўстання ён належаў да ініцыятараў хвалебнага паслання віленскай шляхты рускаму цару, нельга аднак негатыўна ацэньваць усю яго дзейнасць на ніве беларускай культуры.

Да кола Кіркора ў той час належаў і Вінцэнт Каратынскі, які паходзіў з беларускай сялянскай сям'і. Дзякуючы незвычайным здольнасцям і цярпенню ён набыў добрыя веды. Быў пісьменнікам і публіцыстам, пісаў па-польску і па-беларуску, спачуваў народу, актыўна працаваў на ніве яго асветы. Пасля разгрому паўстання 1863 года Каратынскі пасяліўся ў Варшаве, дзе працягваў публіцыстычную дзейнасць.

У многіх публікацыях у «Тыгодніку повшэхным», «Тыгодніку ілюстраваным» і іншых ён неаднаразова вяртаўся да беларускай тэматыкі.

Цікавую старонку ў гісторыю польскіх даследаванняў беларускай культуры, а таксама ў гісторыю польска-беларускіх сувязей упісаў Арцём Вярыга-Дарэўскі. Ён быў блізкі да «Кур'ера віленьскага». Паводле сведчання А. Кіркора, ён добра пісаў па-беларуску. Але з яго творчасці на гэтай мове не захавалася нічога. Вядомы затое яго артыкулы, змешчаныя ў «Варшаўскім руху музычным», у «Дзённіку варшаўскім», а таксама ў пецярбургскім «Лове», прасякнутыя духам радыкальных грамадскіх ідэй, думкай аб справядлівым грамадстве і вольнай зямлі. З асобай Дарэўскага звязаны славуты літаратурны альбом, копія якога захоўваецца цяпер у Цэнтральнай бібліятэцы

(Заканчэнне на 4-й стар.)

рыце ў гэты шлях, які мы абралі? Верыце. А мы верым вам. У вас — вопыт!

— Ну, ну... Толькі без захвальванняў!

— Але ж яно так і ёсць. Гэта — праўда, — сказаў Мятліцкі.

Твар майстра быў прасветлены, хмурнасць яшчэ крыху жыла ў вачах, але глядзелі яны ўжо зусім добра і спагадліва. Барашкін быў ад душы ўдзячны сваім сябрам, што яны знайшлі шлях да прымірэння і гэтымі сваімі апошнімі словамі згладзілі недарэчнасць пытання, якое даў майстру ён, Барашкін. Сапраўды, Крэйдзік запрасіў іх, раіўся, шмат чаго расказаў цікавага, амаль тэхмінімум прачытаў, а ён, Барашкін, быццам спрабуе паставіць пад сумненне ўсе тыя іхнія намаганні, іхні агульны клопат і спадзяванні.

— Праўда, праўда... Вось як зробім добра справу, тады і будзе тая праўда, — сказаў Крэйдзік і вочы яго з-пад бухматых броваў зірнулі добра і прыветна — вось такая ж прыветнасць была ў вачах гаспадара, калі ён адчыняў ім дзверы. Ён раптам ускінуў рукі, пашкроб пяцярнёю кучаравыя чорныя валасы, што звісалі грываю на пукаты лоб, дадаў яшчэ. — А вось жа добра пройдзе ў нас плаўка з дагрузкаю. Такія дужыя і добрыя вы хлопцы... Э-ээ, што ж гэта я вас захвальваю! Значыцца, зробім справу? Верыце ў гэта?

— Дак жа мы казалі: верым. Вам верым!

— А сабе?

— І сабе таксама!

Яны адказалі амаль у адзін голас, адказалі ўпэўнена і рашуча. Якія яшчэ могуць быць сумненні і гаворка? Трэба? Значыцца, будзе зроблена. Яны вераць у гэта. Вераць таму, што не могуць аддзяляць сябе ад таго, што робіць іх настаўнік, ад яго слоў і клопату.

Крыху пазней, у сасновым парку, калі ішлі ўжо дахаты, Лініч, прыпыніўшыся на імгненне, раптам сказаў дужа весела і шчыра:

— А ён, заўважыў я, пабойваецца гэтай дагрузкі!

— Натуральна. Зусім натуральна, што пабойваецца, — сказаў Мятліцкі. — Калі што не так — на яго галаву самыя буйныя шышкі.

— А нам што, не хопіць іх? Будуць і нам шышкі.

— Будуць. Але — драбнейшыя.

— Калі шышкі — няхай Змітрок галаву падстаўляе!

— А чаму гэта я павінен сваю галаву пад іх падстаўляць?

— Таму, што Андрэю няможна. Ён у цырульні ўчора быў — валасы ў яго кароценькія зусім.

— Натуральна, зусім натуральна!

Лініч сказаў гэта, падрабляючы голас свайго сябра, і Барашкін зарагатаў. У пустынным парку смех прагучэў гулка і раскаціста, і нават рэха адгукнулася ў соснах.

— Ёсць прапанова, — сказаў Лініч. — Нешта нам трэба згарбузаваць, каб такую падзею адзначыць. Не пашкодзіць па чарцы. І самае галоўнае — заўтра ж нядзелька, не абы што!

— А дзе ты цяпер што знойдзеш?

— Рэстаранчык жа! Адкрылі такую ўстанову, а мы яе ігнаруем!

— Ноч! Не пусцяць.

— Нічога, неяк прарвемся. Андрэя наперад пусцім.

— А што Андрэй? Чым ён дапаможа?

— Скажа, што ўчора ў цырульні быў. Гадавіна!

— Самае лепшае — да Івана Максімавіча заваліцца. Сёння ў яго сваяк са Смалявіч гасцяваў. Не можа быць, каб сальца пляменнічку не падкінуў. Кашолка была, сам бачыў, шыкоўная.

— А што, гэтая прапанова сапраўды вартая ўвагі. Тут — надзейна, думаецца. Дык што, да Івана Максімавіча?

— А калі ён спіць?

— Нічога, пабудзім дзеля такога выпадку.

Івана Пляшкевіча за яго сур'ёзнасць і добрае стаўленне да працы, чалавека таварыскага, сябры часцяком звалі з абавязковым дадаткам імя па бацьку. Ён ніколі не крыўдаваў, нават больш таго — усур'ёз ганарыўся тым.

Пляшкевіч якраз скончыў вячэру, калі яны ўваліліся ў пакой, і, загортваючы ладны брус сала ў газету, спытаў:

— Мо есці хочаце, хлопцы? Мне вось сальца падкінулі...

— А што я вам казаў! — весела зазначыў Лініч, стаўшы пасярод пакоя. — Яшчэ ў парку пачуў — сальца пахне. Казаў жа, што Іван Максімавіч марнее без нас, адзін вячэраючы. Не паверылі!

— Ну і хлус! Ты ж адразу кінуўся. І мы — за табою следам. Іван Максімавіч, не загортвай ты яго ў газету! Кладзі на сярэдзіну!

— Ды калі ласка, частуйцеся. Хлеба толькі малавата. Акраец вось гэты.

— Хлеб? Гэта мы зараз знойдзем! Вайстры нож, Змітрок!

Лініч выбег у суседні пакой і тут жа вярнуўся, несучы ў руках ладны акраец чорнага хлеба. Паклаў хлеб на стол, сеў і, паглядаючы на брус сала, дадаў з усмешкай:

— Харошы ў цябе дзядзька, Іване.

— Гэта ты правільна. Па натуры ён дужа добры.

— А чаго ж ты яго не затрымаў. Няхай бы паначаваў, пагасцяваў у пляменнічка!..

— Я прапаноўваў, дык не пагадзіўся. Старшыня, кажа, сярдзіты. Калі каго і адпускае — дык толькі на адзін дзень, а раніцаю, каб на працы. Ну, бярыце сала, а не — дык схаваю!

— Іван Максімавіч! Дарагі! Трэба ж быць ва ўсім паслядоўным, як твой дзядзька! — з прытоеным смехам сказаў Лініч. — Ён як рабіў? Спачатку сала з кашолкі дастаў, потым — пляшачку. А ты — адно сала нам соваеш. Давай ужо і яе, зялёную!

— Няма. Няма ні белай ні зялёнай!

— А дзядзька казаў, што прывёз. Мы яго стрэлі, сюды яго цягнулі, дык ён нам і кажа, што, маўляў, хлопчыкі бяжыце да Вані, яму пляшачку пакінуў, вам пагрэцца з халадэчы!

Пляшкевіч быў напачатку разгубіўся, але потым, махнуўшы рукою, сказаў без крыўды, весела:

— Ён яшчэ светла было паехаў. А пляшку вам не дам, бо на свята прыпасена. Ну, хлопцы, памяркуйце самі! Новы ж год на носе!

— І гэта гаворыць старшыня цэхкома! Гэта ж твой кроўны абавязак — абараняць інтарэсы чые? Працоўных! Рабочыя інтарэсы!

— Які я вам старшыня!

— Будзеш ім! Ты ж член цэхкома? А на будучых выбарах — абіраем за старшыню.

— Не прасіце, нічога не атрымаеце!

— Дык падзея ж у Андрэя? Гадавіна! Ты хочаш, каб твой сябар у гадавіну і чарку не ўзяў?

— А я і не ведаў.

— Вось і будзеш цяпер ведаць. Бачыш, мы ж цябе не абмінулі. Хацелі спачатку ў рэстаран. Але Андрэй кажа, што не, хлопцы, нядобра Івана Максімавіча пакідаць. Таму да цябе і беглі, спяшаліся. Спяшаліся?

Усё прызналіся, адчуваючы, што ў гэтым прызнанні была часцінка і праўды. Хіба ж сапраўды яны не спяшаліся сюды, да свайго сябра? Спяшаліся. І гэтае прызнанне расчуліла Пляшкевіча, ён выцягнуў з-пад ложка пляшку гарэлкі, паставіў на стол, потым, разліўшы яе па шклянках, прапанаваў неяк дужа ўрачыста і па-сяброўску:

— Ну, за твой дзень! Гэта ж я і не ведаў... Колькі ж табе стукнула-грукнула?

Лініч таропка ўзняў і кульнуў у рот чарку, потым узняў палец, сказаў з робленай сур'ёзнасцю:

— Роўна адзін!

— Як гэта?

— Роўна адзін дзень мінуў, як Андрэй у цырульні пабыў.

— У-ууу!.. Якога ж яны фіціля засмалілі! Давайце сюды пляшку! Я іх яшчэ слухаў...

— Дык корак жа выкінулі. Няможна пакідаць!..

Рагаталі. Жартавалі. Потым, адкінуўшы раптоўна жарты, Лініч прапанаваў сур'ёзна:

— А ў мяне такая прапанова: давайце, ведаеце, за нашага майстра тост узнімем!

— Згодна! Прымаецца цалкам. Майстар — чалавек выдатны!

— А Іванаў дзядзька? Хіба горшы? Нам без яго нявыкрутка.

— Дзядзька — клас. Але ж і пляменнік — залаты, можна сказаць, чалавек. Наш карміцель і паіцель у цяжкую хвіліну жыцця халасяцкага.

— Усё кепікі вам. А вось пабачыце, хлопцы, што хутка вы гэтае халасяцкае жыццё добрым словам успамянеце. І кватэру гэтую, і сала брусочак, і пляшачку. І яшчэ як успамянеце!

— Хлопцы, трывога! Гэта ж дзядзька сватаць Івана Максімавіча нашага прыязджаў!

— Ура!

— А як жа! Ты ж сам, Іван Максімавіч, гаворыш: хутка вы, маўляў, халасяцкае жыццё ўспамянеце! Значыцца, ты з гэтым жыццём ужо і развітаўся? Бачыш, Змітрок! Адны мы тут халасцякамі застанемся.

— Значыцца, што трэба рабіць? За дзяўчат чарку!

— Што ім чарка! Мы ім самі патрэбны. Таму такая прапанова: чарку — нам. І — да дзяўчат гайда! Інтэрнат жа блізенька!

— А ведаеш, хто там цяперка камендантам? Паспрабуй, прарвіся!

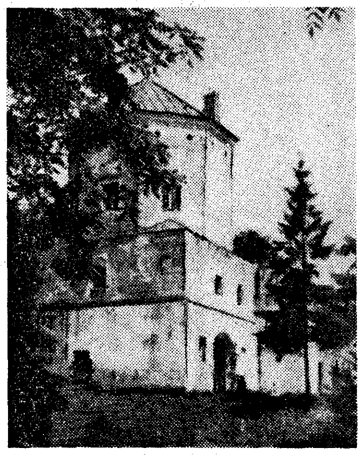
— А Змітрок навошта? Баявы партызанскі кулямётчык дзеля чаго з намі? З флангаў прыкрые аганьком, а мы — наперад!..

Выпілі тады і за дзяўчат, і за майстра, і за дзядзьку, і гатовы былі піць яшчэ, але пляшка апусцела ўжо, і яны ўсур'ёз і жартам трэслі Пляшкевіча, але той стаяў на сваім цвёрда: няма болей, маўляў, ані кроплі, хоць забіся. Мажліва тое і на лепшае было, што другой пляшкі не знайшлося. Сябры доўга яшчэ сядзелі за сталом, гаманілі пра свае справы, абмяркоўвалі тое, што чакае іх наперадзе. Барашкін слухаў шчырую і вясёлую гаворку. У словах сяброў, у жартах пра халасяцкае жыццё, асабліва ў прызнанні Пляшкевіча, бачыў ён праўду, якая і хвалявала і наводзіла на роздум. Пляшкевіч сапраўды, мабыць, намысліў змяніць сваё асабістае жыццё. І гэта, прынамсі, не вельмі вялікая навіна будзе, бо не ён тут першы гаворыць пра тое. Ажаніўся Пятро Ізобаў. Цяпер нешта Васіль Мятліцкі амаль кожную нядзелю на вёску едзе. Лініч вызначыў толькі што жартоўна, але, відаць, даволі правільна: халасцякамі ў гэтай кватэры застануцца толькі ён, Лініч, ды Барашкін. Мажліва, у дачыненні да яго, Лініча, гэтае сцвярджэнне мае падставы. Але што тычыцца яго, Барашкіна, дык тут... Карацей кажучы, ёсць у яго свае планы на гэты конт. Але навошта пахваляцца раней часу? Не трэба гэта! Зусім не трэба...

Заканчэнне ў наступным нумары.

Помнікі нашага краю

ЛЮБЧАНСКІ ЗАМАК

У канцы XV стагоддзя літоўскі князь Аляксандр Казіміравіч, як запісана ў захаванай [illegible] грамаце, падараваў Любчу разам з навакольнымі землямі свайму канцлеру Фёдару Храптовічу. Але гэты, хаця і шырока вядомы дакумент, гісторыкі не адносяць да першых звестак пра Любчу. [illegible] дата заснавання Любчанскага замка — 1281 год — названа ў старажытным летапісе. [illegible]

Наўрад ці які сярэднявяковы замак на тэрыторыі Беларусі займаў больш выгоднае і маляўнічае месца на беразе Нёмана, чым Любчанскі. З яго першага драўлянага замка далёка праглядаліся ўсе пад'езды і падыходы да Любчы.

Выгоднае размяшчэнне горада, надзейна ўмацаваны замак, таргі, на якія з'язджалася нямала купцоў, а таксама рамёствы, — усё гэта садзейнічала хуткаму росту і ўзбагачэнню Любчы. Вядома, што ўжо да канца XVI стагоддзя Любча атрымала права на самакіраванне і свой герб у выглядзе падковы з крыжамі і трох залатых рыб у ёй.

У гэты ж прыблізна час у Любчы была заснавана адна з першых друкарняў, дзе манахі друкавалі рэлігійныя кнігі.

Ад Храптовічаў сядзіба і частка земляў пераходзіць да вядомага магната Яна Кішкі, а ад яго ў пачатку XVII стагоддзя да Радзівілаў. Мяркуюць, што будаўніцтва каменнага Любчанскага замка пачаў яшчэ Ян Кішка. Завяршыў пабудову замка Багуслаў Радзівіл, які атрымаў яго ў пасагу за жонкай Ганнай.

На малюнку горада, які адносіцца да першай паловы XVII стагоддзя, можна ўбачыць размешчаны на невялікай адлегласці каменны Любчанскі замак, абведзены вадой з Нёмана. У Любчанскім музеі цяпер захоўваецца гэты схематычны малюнак горада і замка, а таксама фотакопія дакумента, у якім апісаны [illegible]

[illegible]

Грозная была крэпасць-рэзідэнцыя Радзівілаў, [illegible]

Магнаты не шкадавалі сродкаў на тое, каб упрыгожыць, добраўпарадкаваць свае апартаменты ў замку. На будаўніцтве замкавага комплексу ў Любчы працавалі лепшыя архітэктары і будаўнікі, [illegible]

Замак пацярпеў у першую і другую сусветную вайну. [illegible] цалкам былі разбураны [illegible] жылы корпус. Але [illegible] галоўнага [illegible] захаваліся. У [illegible] памяшканнях цяпер размяшчаецца Любчанская сярэдняя школа.

[illegible]

Л. ПРАКОПЧЫК.

Фота А. АЛЯШКЕВІЧА.

СІМФОНІЯ РЭВАЛЮЦЫІ

У Гродна адкрылася перасоўная выстаўка беларускіх мастакоў, прысвечаная слаўнаму ленінскаму юбілею. На ёй каля пяцідзесяці жывапісных палотнаў і графічных работ.

Цэнтральнае месца ў экспазіцыі займае трыпціх мастакоў А. Гугеля і Р. Кудрэвіч — «Сімфонія рэвалюцыі», які адлюстроўвае рэвалюцыйны шлях нашай краіны — «Царская Расія — турма народаў», «Да новага жыцця» і «Апасіяната».

Прадстаўлена на выстаўцы і творчасць мастакоў маладзейшага пакалення. Карціны Л. Шчэмелева, В. Сумарава, Я. Сямёнава і іншых прысвечаны сённяшняму дню рэспублікі, нашым сучаснікам.

АБНАЎЛЕННЕ МУЗЕЯ

Пасля рэканструкцыі зноў гасцінна адчыніў дзверы Івянецкі музей Ф. Э. Дзяржынскага. Тысячы людзей штогод прыязджаюць сюды, каб бліжэй пазнаёміцца з жыццём і рэвалюцыйнай дзейнасцю «жалезнага» Фелікса. У экспазіцыі музея паявіліся новыя фатаграфіі і дакументы, рэчы хатняга ўжытку сям'і Дзяржынскіх, якія дапамагаюць лепш уявіць вобраз бясстрашнага рыцара рэвалюцыі.

Сярод новых экспанатаў вялікую цікавасць выклікае часопіс «Социал-демократическое обозрение», у якім упершыню быў надрукаваны турэмны дзённік Дзяржынскага, а таксама шматлікія ленінскія работы з асабістымі паметкамі Фелікса Эдмундавіча.

ЮБІЛЕЙ ДРУКАРНІ

Маладзечанскай гарадской друкарні «Перамога» споўнілася 25 гадоў. Гэты юбілей супаў яшчэ з адной хвалюючай і радаснай падзеяй у жыцці калектыву: за поспехі ў рэспубліканскім спаборніцтве яму прысуджаны пераходны Чырвоны Сцяг Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку і рэспубліканскага Камітэта прафсаюза работнікаў культуры, а таксама першая грашовая прэмія.

На ўрачыстым вечары, які адбыўся тут, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў цёпла павіншаваў юбіляраў і ўручыў ім узнагароды.

У **КАНЦЫ 1967 года ў Маскве пры будаўніцтве гасцініцы «Расія» на глыбіні 6—7 метраў быў знойдзен рэдкі скарб — гліняны жбан, поўны старажытных сярэбраных зліткаў — паўрублёў і рублёў, якія датуюцца першай чвэрцю XIV стагоддзя. У гаршку 59 паўрублёў і 2 рублі. На злітках кляймо «Князь Волад». Прыкладна было вызначана, што чаканка кляйма зроблена пры Серпухоўскім-Бароўскім князе Уладзіміры Андрэевічы Храбрым (1353—1410). Такія багатыя запасы зліткаў, на якіх ёсць кляймо, сустракаюцца вельмі рэдка.**

— Скарбы часта аказваюцца неацэннымі крыніцамі ведаў, — гаворыць Ігар Мажэйка, кандыдат гістарычных навук. — Часта яны замяняюць пісьмовыя сведчанні — летапісы, кнігі. Манетаямы сведка таварнай вытворчасці, рамяства, мясцовых і міжнародных эканамічных сувязей. Скарбы звычайна размяшчаюцца па гандлёвых шляхах уздоўж рэк. На археалагічнай карце густа ўсеяны кропкамі славуты «шлях з варагаў у грэкі» — ад Чарнамор'я, уздоўж Дняпра і далей да «пана Вялікага Ноўгарада» і Балтыкі, а таксама траса гандлёвых караблёў з Каспія па Волзе і Ацэ. Скарбы больш позняга паходжання знаходзяць між Волагдай і Соль-Вычагодскам.

Вывучэнне іх дае магчымасць высветліць, з кім гандлявалі, з кім мелі сувязь нашы продкі.

СТАРАЖЫТНЫЯ МАНЕТЫ — ГАДЗІННІКІ АРХЕОЛАГАЎ

Першыя манеты, якія сталі вядомы старажытным славянскім плямёнам Усходняй Еўропы, былі рымскія сярэбраныя, з адбіткам галавы імператара або імператрыцы на адным баку і выразным лацінскім надпісам — на другім. Многа скарбаў рымскіх дзінарыяў I—III стагоддзяў знойдзена на тэрыторыі сучаснай Беларусі і Украіны, у раёне Кіева. Відаць, славянскія плямёны вялі гандаль з антычнымі калоніямі ў Крыме і на поўдні Украіны.

Важную ролю ў грашовым абароце Кіеўскай Русі адыгралі ўсходнія куфічныя (так званае «пісьмо куфі») манеты-дзірхемы арабскага Халіфата, самыя раннія знаходкі якіх датуюцца канцом VIII стагоддзя. Куфічныя манеты сустракаюцца на шырокай тэрыторыі. Калі рымскае серабро пранікла на нашу зямлю паўднёва-заходнім шляхам, дык асноўны паток дзірхемаў ішоў уверх па Вялікай Волзе. Вузлавы цэнтр распаўсюджання куфічных манет — старажытны Балгар. Адсюль дзірхемы ішлі на поўдзень да Кіева, Чарнігава і на поўнач у Прыбалтыку.

Раней вучоныя лічылі, што скарбы куфічных манет часта трапляюцца на рускай зямлі проста таму, што тут праходзілі транзітныя гандлёвыя шляхі арабскіх купцоў, а на Русі пераважаў натуральны абмен. Аднак арабскія манеты сустракаюцца не толькі на цэнтральных магістралях, па якіх вандравалі ўсходнія купцы, але і на ўнутраных гандлёвых шляхах.

Датаванне скарбаў устанаўлівае, што закопваліся манеты галоўным чынам у час ваенных узрушэнняў: татара-мангольскіх нашэсцяў, у «смутны час», у час польска-шведскіх інтэрвенцый.

Як даведацца год чаканкі манет? Гэта не заўсёды лёгка. Рускія манеты XVI—XVII стагоддзяў не датаваліся. Звычайна ніжнюю мяжу скарба ўстанавіць проста. Тое, што ён закапаны не раней пэўнага года, лёгка ўстанавіць па самай «маладой» манеце. Да гэтага года зберажэнні, зразумела, не маглі трапіць у зямлю. Але як устанавіць верхнюю мяжу? Бо самая маладая манета магла пасля чаканкі ўжывацца і 20, і 30, і 50 гадоў?

Прымірыць розныя пункты гледжання нумізматаў дапамагла статыстыка — вывучэнне працэнтнага саставу манет. Гэта магчыма, калі сабраны падрабязныя справаздачы аб знойдзеных скарбах розных манет — рымскіх, арабскіх, заходнееўрапейскіх, золатаардынскіх, рускіх... Тут дзейнічае закон вялікіх лічбаў. У скарбе з мноствам манет выпадковыя адхіленні нейтралізуюцца. Іх большасць і характарызуе грашовы зварот у краіне. Таму што новыя манеты чаканяць кожны год, дык часцей за ўсё ў скарбе знаходзяць манеты апошняй чаканкі. А час закопвання яго можна датаваць па малодшай манеце.

— На Русі ў другой палове XIV стагоддзя, — заканчвае расказ Ігар Мажэйка, — узнавілася рэгулярная чаканка сваёй манеты. Цэнтры манетнай вытворчасці — княствы Масноўскае, Суздальска - Ніжагародскае, Разанскае, Цвярское... Чаканку манеты ў Маскве пачаў у 1360-70 гадах вялікі князь Дзмітрый Іванавіч Данской, а пры яго сыне яна яшчэ больш павялічылася. Але сапраўднага росквіту чаканка дасягнула пры Васілії Цёмным, у XV стагоддзі. З таго часу выпуск рускай манеты пачынае канцэнтравацца ў Маскве.

Герман ДРУБІН,
(АДН).

Куток калекцыянера

МУЗЫКА І ПАШТОВЫЯ МАРКІ

З усіх краін-членаў Сусветнага паштовага саюза Чэхаславакія выпусціла найбольшую колькасць марак з музычнай тэматыкай, а ўпраўленне пошт Чэхаславакіі — адзіная ў свеце ўстанова, якая выпусціла серыю марак з нотным запісам чэхаславацкага дзяржаўнага гімна. Над графічным афармленнем марак працавала найбольшая колькасць цудоўных мастакоў (Швабінскі, Сваінскі, Сілаўскі і іншыя) і шмат стаўшых сусветна вядомымі гравёраў.

Цікавасць да стварэння марак з музычнымі сюжэтамі не паслабляецца.

Да 70-гадовага юбілею аркестра Чэшскай філармоніі 15 студзеня 1966 года выйшла ў залатым абрамленні 30-гелеравая марка, на якой пры дапамозе лупы, акрамя арнаментальных літар «ЧФ», мы можам прачытаць імёны кампазітараў Баха, Бетховена, Чайкоўскага, Дэбюсі, Дворжака, Франка, Гайдна Яначака, Марціну, Моцарта, Сметаны і Сука.

Да стагоддзя з дня ўзнікнення чэшскай нацыянальнай оперы «Прададзеная нявеста» паштовае ўпраўленне выпусціла серыю марак агульным коштам у 3 кроны. На марцы памерам 32×51 мм народны мастак К. Сваінскі сімвалізаваў вобраз галоўнай гераіні оперы Мажэнкі.

У рамках Брненскай Чэхаславацкай выстаўкі паштовых марак, якая адбылася ў 1966 годзе, паштовае ўпраўленне выпусціла 10 верасня 1966 года марку коштам у 1 крону 60 гелераў, прысвечаную двум брненскім тэатрам: заснаванаму ў 1881 годзе тэатру «На Вявержы» і новаму опернаму тэатру імя Яначака, пабудаванаму ў 1965 годзе. У каталозе гэтай выстаўкі наведвальнікі ўбачылі пранумараваную серыю з адбіткам раней выдадзенай маркі з партрэтам Леоша Яначака.

Музычны фестываль «Пражская вясна» паслужыў імпульсам для выпуску 60-гелеравай маркі са стылізаваным малюнкам мастака З. Скленаржа.

Да стагоддзя з дня закладкі каменя ў падмурак пражскага Нацыянальнага тэатра была выпушчана марка коштам у 30 гелераў з алегарычным малюнкам работы народнага мастака К. Сваінскага.

Выпушчаны яшчэ дзве маркі: першая саракагелеравая з адлюстраваннем будынка новай чэхаславацкай радыёстудыі, якая будзе пабудавана па праекце архітэктараў Ф. Смоліка і З. Цісаржа, другая вартасцю ў 1 крону 40 гелераў з рэпрадукцыяй карціны Раўха «Ставоўскі тэатр» («Тэатр сасловій»). Гэты тэатр праславіўся тым, што тут адбылася прэм'ера оперы Моцарта «Дон Жуан».

Усяго з выпадку гэтай выстаўкі было выдадзена 30 марак, дзве з іх з музычна-гістарычнымі сюжэтамі работы віднага гравёра Швенгсбіра. Марка коштам у 1 крону фарматам 30×40 мм прадстаўляе будынак работы архітэктара Дзінтцэнгофера «Віла Амерыка», цяпер музей Дворжака. На марцы коштам у 1 крону 60 гелераў мы бачым трохколерную рэпрадукцыю знака дома «Ля трох маленькіх скрыпак», пабудаванага ў XVII стагоддзі. Гэты знак наведвальнікі Прагі маюць магчымасць бачыць у арыгінале — дастаткова з Маластранскай плошчы ўзняцца па Нярудавай вуліцы ўверх у напрамку да Градчан.

Агульная колькасць чэхаславацкіх паштовых марак з музычнымі матывамі дасягнула разам з маркамі апошніх трох гадоў лічбы 90. Гэта даволі многа, калі ўлічыць, што ёсць культурныя краіны, у тым ліку і ў Еўропе, якія не прысвяцілі музыцы або музычным дзеячам ні адной паштовай маркі.

(«Навіны музычнага жыцця»).

ВЯЛІКАЯ ГАДАВІНА

У 1969 годзе адзначалася чвэрць стагоддзя з часу вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў, стварэння Польскай Народнай Рэспублікі і сацыялістычнай рэвалюцыі ў Балгарыі.

Гэтым гістарычным падзеям Міністэрства сувязі СССР прысвяціла тры памятныя паштовыя маркі.

На мініяцюры, прысвечанай вызваленню Беларусі, паказаны фрагмент «Кургана славы», велічнага помніка, узведзенага пад Мінскам па праекце скульптара Андрэя Бембеля і архітэктара Алега Стаховіча. Чатыры штыхі, што вянчаюць гэты манумент, сімвалізуюць чатыры франты, якія ўдзельнічалі ў вызваленні беларускіх земляў: 1, 2 і 3 Беларускія і Прыбалтыйскі. Злева паказаны напрамак галоўных удараў гэтых франтоў на карце-схеме аперацыі «Баграціён».

Асноўныя колеры маркі — чырвоны і аліўкавы. Аўтар малюнка — мастак Юрый Левіноўскі. Папера — мелаваная. Спосаб друку — афсет. Намінал — 4 капейкі. Памеры па перфарацыі 37 на 52 міліметры. Зубцоўка — грабеньчатая, нумар па каталогу 3808.

ВУЧАЦЦА

САМАДЗЕЙНЫЯ МАСТАКІ

18 жніўня самадзейныя мастакі Міншчыны сабраліся на дзесяцідзённы семінар, арганізаваны абласным Домам народнай творчасці.

Семінар — адно з мерапрыемстваў па падрыхтоўцы да выстаўкі-конкурсу работ народных майстроў, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Да юбілейнай выстаўкі рыхтуюцца самадзейныя мастакі вобласці. Тэмы іх работ — гераіка грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, нашы сучаснікі, родная прырода. А многія працуюць над вобразам правадыра рэвалюцыі.

Семінар праходзіць ў Лагойскім раёне. Яго ўдзельнікі пазнаёміліся ўжо з перасоўнай выстаўкай работ народных майстроў, якая экспануецца ў Лагойскім раённым Доме культуры.

Т. ВАЛАДЗЬКО.

КАНІКУЛЫ КАНЧАЮЦЦА...

Фотаэцюд А. САНЧУКА.

СУВЯЗІ ДАЎНІЯ, НЕПАРУШНЫЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

Акадэміі навук ЛССР у Вільнюсе. У гэтым альбоме змешчана каля 30 польскіх і беларускіх паэтычных запісаў, зробленых У. Сыракомлем, В. Каратынскім, В. Дуніным-Марцінкевічам, А. Рыпінскім і іншымі. Дарэўскі пераклаў на беларускую мову «Конрада Валенрода» А. Міцкевіча.

На другую палову XIX стагоддзя прыпадае творчасць Сыракомлі, многімі ніцямі звязаная з беларускай зямлёй. Мар'ян Здзяхоўскі, адзін з даследчыкаў творчасці Сыракомлі, характарызуючы гэтыя сувязі, пісаў: «У гэтай наскрозь фізічнай любві... да зямлі сваёй адбілася беларуская душа Сыракомлі, гэтая самая нота гучыць найгаласней і найсардэчней у беларускай народнай песні».

Займаўся Сыракомля таксама публіцыстыкай, прысвечанай Беларусі. У 1853 годзе ён апублікаваў «Вандроўкі па маіх колішніх ваколіцах», а ў 1857 годзе ў газеце «Тэка віленьска» змясціў «Даследаванне над даўнімі крывічамі» і цікавы нарыс «Мінск», у якім, акрамя дакладнага апісання горада, падаў арыгінальную інтэрпрэтацыю мовы, гісторыі і звычаяў Беларусі.

Вывучэнне палякамі мовы і культуры Беларусі праводзілася не толькі ў Вільні. У самой Польшчы цікавыя працы на беларускія тэмы апублікаваў Казімеж Уладыслаў Вуйціцкі, які даследаваў звычаі і абрады беларусаў на Падляссі. Беларускімі справамі займаўся таксама Лукаш Галамбёўскі, Ян Ачапоўскі, Вацлаў А. Мацяеўскі. Беларускай праблематыкай цікавіліся таксама Міхал Вішнеўскі з Кракава і Люцыян Сяменьскі з Пазнані. Вішнеўскі ў выдадзенай у Варшаве ў 1851 годзе «Гісторыі польскай літаратуры» змясціў раздзел, прысвечаны старажытнаму беларускаму пісьменству.

Вялікі ўклад у даследаванне беларускай культуры ўнеслі палякі, якія стала або часова жылі ў Пецярбурзе, згрупаваныя вакол такіх перыядычных выданняў, як «Русалка», «Незабудка», «Тыгоднік петэрсбургскі».

Варта падкрэсліць, што ўступны артыкул Рамуальда Друцкага-Падбярэзкага да кнігі Яна Баршчэўскага «Шляхціц Завальня», выдадзенай у Пецярбурзе ў 1848 годзе, даў пачатак беларускай літаратурнай крытыцы.

На канец XIX стагоддзя прыпадае шмат прац, прысвечаных розным галінам беларускага жыцця. Працы гэтыя друкаваліся ў розных месцах Польшчы. Вось некаторыя з іх: «Год 1847 на Беларусі» Ф. Глінскага (1887), «Беларускі рукапіс у XVI ст.» Б. Хлябоўскага (1887), «З дзеяў Беларусі і Літвы» А. Шарлоўскага (1894), «Аб старажытнасцях на Беларусі» Е. Валадкевіча (1897), «Люд беларускі на Русі Літоўскай» М. Федароўскага (1897).

Гаворачы пра польскую цікавасць да Беларусі, нельга не адзначыць, што праявілася яна не толькі сярод публіцыстаў, пісьменнікаў і вучоных, але таксама і сярод кампазітараў. Тут ужо гаварылася пра спробы апрацоўкі беларускіх песень Т. Занам. Справай гэтай займаўся таксама С. Манюшка. Публікуючы ў 1842 годзе ў «Тыгодніку петэрсбургскім» (№ 72) праспект «Слоўніка дамовага», Манюшка пісаў паміж іншым і аб выкарыстанні зборніка беларускіх песень Я. Чачота «Вясковыя песні з-над Нёмана і Дзвіны». Кампазітар сябраваў з В. Дуніным-Марцінкевічам і напісаў музыку на яго «Сялянку». Твор гэты, які спалучаў у сабе элементы аперэты і вадэвіля, быў пастаўлены ў прысутнасці Манюшкі ў Мінску. Выканаўцам ролі войта Навума Прыгаворкі, які гаварыў цалкам па-беларуску, быў сам Дунін-Марцінкевіч.

На пачатку XX стагоддзя, у 1902 і 1903 гадах, выйшлі трэці і чацвёрты тамы капітальнай працы Міхала Федароўскага «Люд беларускі». У іх былі змешчаны многія беларускія фальклорныя тэксты. Праз некалькі гадоў, у 1907 годзе, у Кракаве Эдвард Кліх апублікаваў «Беларускія тэксты з Навагрудскага павета». Працы гэтыя працягвалі традыцыі польскіх даследаванняў, якія праводзіліся на Беларусі ў XIX стагоддзі.

Падчас першай рускай рэвалюцыі, калі была адменена забарона на ўжыванне беларускай мовы ў друку, пачалі паяўляцца першыя легальныя беларускія выданні, а ў польскім друку апублікавана шмат прац і артыкулаў, прысвечаных новай літаратуры, публіцыстыцы і нацыянальнаму руху беларусаў. Да самых цікавых польскіх прац, якія выйшлі ў друку ў 1906—1917 гадах і якія датычыліся Беларусі, трэба аднесці публікацыі Яна Карловіча і Аляксандра Ябланоўскага «Беларусы» (Львоў, 1906), Ляона Васілеўскага «Літва і яе народы» (Варшава, 1907), Ежы Янкоўскага «Песняры маладой Беларусі» («Пшэглёнд краёвы», Кіеў, 1909). Цікавыя разважанні пра беларускую прэсу, літаратуру і грамадскі рух мы знаходзім у публікацыі Міхала Ромера «Віленская прэса», а таксама ў працы Войцеха Баранаўскага «Беларускі рух». Выключна прыхільную ацэнку беларускаму грамадскаму руху і беларускай літаратуры даў Р. Вегняровіч у працы «Маладая Беларусь», апублікаванай у лютаўскім нумары «Свята словяньскага» ў 1912 годзе.

Пасля ўтварэння незалежнай польскай дзяржавы зноў узрасла цікавасць да Беларусі. Ужо ў 1918 годзе А. Брукнер публікуе артыкул, прысвечаны беларускай літаратуры («З нівы беларускай»), а некалькі гадоў пазней Б. Жыранік выдаў «Нарыс беларускай літаратуры».

Слаўныя традыцыі вывучэння Беларусі віленскімі палякамі ў XIX стагоддзі працягваў у міжваенны перыяд калектыў левага часопіса «По просту» з Х. Дэмбінскім і С. Едрыхоўскім на чале. Ужо ў другім нумары гэтага выдання быў змешчаны артыкул «Янка Купала — паэт беларускі». Крыху пазней паявілася пастаянная рубрыка «Беларуская калонка». Тут, побач з матэрыяламі пра Заходнюю і Савецкую Беларусь, друкаваліся матэрыялы супраць санацыйных асімілятарскіх і паланізатарскіх тэндэнцый. У часы фашызацыі краіны выдаўцы часопіса прысвяцілі цэлы нумар Заходняй Беларусі і Беларусі Савецкай, гаварылі аб творчасці віленскіх паэтаў, звязаных з КПЗБ, падтрымлівалі грамадзянскія і нацыянальныя пачуцці беларусаў.

Пазіцыя «По просту» па беларускім пытанні знайшла пэўную падтрымку калектыву аўтараў, што групаваліся вакол «Пшэглёнду віленьскага», які змяшчаў шмат матэрыялаў, прысвечаных Беларусі. Пра Беларусь пісалі і іншыя часопісы, хаця ў іх публікацыях і не было такой рашучай падтрымкі беларускіх імкненняў, як мы тое бачым у «По просту».

У пятнаццатым нумары «Піону» ў 1937 г. Е. Путрамант змясціў цікавы артыкул «Мікракосм літаратурны», прысвечаны творчасці М. Танка.

Значныя заслугі на ніве азнаямлення польскага чытача з беларускай літаратурай мае таксама люблінская «Камена». У 1935 годзе яна змясціла артыкул Бруна Ясенскага «Аб паэтах беларускіх». Пазней газета неаднаразова друкавала беларускую паэзію ў перакладах Казімежа Яворскага.

Другая сусветная вайна надоўга спыніла польскія даследаванні гісторыі, культуры і мовы Беларусі. Толькі пабудаваныя на новых асновах адносіны паміж Польшчай і Савецкім Саюзам стварылі выдатныя ўмовы для развіцця ўзаемных кантактаў.

У новай сітуацыі вывучэнне жыцця беларускага народа ў Народнай Польшчы набывае ўсебаковы і планавы характар. На польскую мову перакладзена шмат беларускіх кніг. Сярод іх: «У палескай глушы» Я. Коласа, «Пад мірным небам» В. Стаховіча, «У Забалоцці днее» Я. Брыля, «Глыбокая плынь» І. Шамякіна, «Векапомныя дні» М. Лынькова, томікі паэзіі Купалы і М. Танка, «Трэцяя ракета» В. Быкава, «Людзі на балоце» І. Мележа.

З беларускай тэматыкай мы сустракаемся таксама і ў польскай літаратуры. Прыкладам можа быць кніжка В. Трапачыньскай-Агарковай «Лясныя долы», «П'яны анёл» Е. Кабатца, «Паўвека» Е. Путраманта.

У Польшчы ў 1962 годзе ўрачыста адзначалася 80-годдзе з дня нараджэння Купалы і Коласа.

Справе папулярызацыі Беларусі ў нашай краіне служаць таксама ўрачыстасці ў гадавіну ўзнікнення БССР. Арганізаваныя з гэтай нагоды выстаўкі, лекцыі, прыезды ў Польшчу беларускіх пісьменнікаў, мастацкіх калектываў, пашырылі маштабы нашых ведаў аб жыцці нашага суседа. Варта падкрэсліць арганізаваную і праведзеную ў Польшчы Дэкаду культуры Беларусі. Польскае грамадства атрымала выдатную магчымасць пазнаёміцца з рознымі галінамі беларускай культуры, у тым ліку і з тэатральным жыццём. Беларускі дзяржаўны тэатр імя Янкі Купалы выступіў у Варшаве, Лодзі і іншых гарадах з некалькімі спектаклямі па творах сучасных беларускіх драматургаў.

Важнай падзеяй у галіне супрацоўніцтва вучоных-гуманітарыяў быў выезд вялікай групы польскіх мовазнаўцаў у Мінск у 1958 годзе. У склад гэтай групы ўваходзілі прафесары К. Дэйна, С. Грабец, А. Міровіч, Л. Асоўскі, Ф. Слаўскі, Т. Зваліньскі. Польскія вучоныя разам з беларускімі калегамі правялі некалькі сумесных пасяджэнняў у Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук БССР. На гэтых пасяджэннях былі абмеркаваны многія пытанні польска-беларускага моўнага суседства.

Варта тут звярнуць увагу на дзейнасць прафесара Антаніны Абрэмбскай-Яблоньскай, кіраўніка кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта, якая ў пасляваенны перыяд пачала вывучэнне беларускіх дыялектаў на Беласточчыне. Па яе ініцыятыве і пад яе рэдакцыяй выйшлі ў 1958 і 1960 гадах V і VI, а ў 1968 годзе VII том «Люду беларускага» М. Федароўскага. Апроч таго, прафесар А. Яблоньска — разам з дацэнтам АН БССР М. Бірыла — выдала ў 1962 годзе «Дапаможны польска-беларускі слоўнік».

Варта назваць працу Т. Зданцэвіча ў галіне мовазнаўства «Беларускія ўплывы ў польскіх гаворках пад Сейнамі», выдадзеную ў 1966 годзе, і кнігу Е. Смулковай «Лексіка з галіны земляробства ў граніцах усходняй Беласточчыны на ўсходнеславянскім фоне», выдадзеную ў 1968 годзе. З гістарычна-літаратурных прац заслугоўваюць увагі даследаванне Т. Грабоўскага аб творчасці польска-беларускага паэта XIX стагоддзя Яна Баршчэўскага. Нельга таксама абмінуць і доктарскую дысертацыю М. Аляхновіча «Польская цікавасць да беларускага народа з палавіны XVI ст. да палавіны XIX ст.», абароненую ва ўніверсітэце ў Лодзі ў 1962 годзе. З прац, прысвечаных рэвалюцыйнаму руху ў Заходняй Беларусі, трэба адзначыць публікацыю А. Бергман, якая разам з С. Бергманам выдала кнігу «Вера Харужая», апублікавала артыкул «Беларуская рабоча-сялянская грамада» і здала ў выдавецтва вялікую манаграфію пра Браніслава Тарашкевіча.

Вядома, названыя імёны польскіх аўтараў і іх прац не вычэрпваюць усіх пасляваенных польскіх публікацый, прысвечаных Беларусі. М. Васілеўская, аўтар выдадзенага ў Мінску бібліяграфічнага даведніка «Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка ў друку сацыялістычных краін (1946 — 1955 гг.)» налічвае больш за пяцьсот пасляваенных публікацый польскіх аўтараў, часткова або цалкам прысвечаных розным перыядам або фактам гісторыі, геаграфіі, гаспадаркі, палітыкі, культуры і літаратуры Беларусі.

Канкрэтным праяўленнем польскай цікавасці да Беларусі было адкрыццё ў 1956 годзе кафедры беларускай філалогіі ў Варшаўскім універсітэце і беларусазнаўчага аддзела пры Інстытуце славяназнаўства Польскай акадэміі навук. Абедзве гэтыя ўстановы праводзяць даследаванні гісторыі, фальклору, мовы і літаратуры Беларусі. На працягу апошніх дзесяці гадоў кафедра беларускай філалогіі выхавала некалькі дзесяткаў магістраў-беларусістаў, якія працуюць у Варшаўскім універсітэце, у беларускіх ліцэях у Гайнаўцы і Бельску Падляскім, у выдавецтве, у Галоўным праўленні Беларускага грамадска-культурнага таварыства і ў яго органе — газеце «Ніва».

У заключэнне яшчэ раз вернемся да беларускай народнай песні як прадмета польскай цікавасці. У справе папулярызацыі беларускіх песень бадай найбольшыя заслугі мае Эдуард Цюкша. У спісе яго апрацовак больш 150 твораў, заснаваных на беларускіх народных мелодыях. У 1951 годзе Э. Цюкша стварыў па беларускіх матывах арыгінальны твор «Беларускія абразкі», які быў шмат разоў выкананы па Польскім радыё.

Вядома, я назваў тут не ўсіх, хто мае заслугі ў справе азнаямлення польскага народа са здабыткамі культуры Беларусі. Падкрэслены ў ёй толькі некаторыя найбольш важныя перыяды, названы асобы найбольш заслужаныя, — тыя, што плённа паслужылі вялікай справе ўзаемнага пазнання і збліжэння нашых народаў.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

22 жніўня

Першая праграма. 10-00 — навіны (М). 10-15 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Вясёлы гарадок» (М). 10-45 — «Маякі на небе». Кінанарыс (М). 11-05 — канцэрт лаўрэатаў Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва (М). 12-05 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя». Передача з Петразаводска. 16-55 — праграма перадач. 17-00 — для дзяцей. «Васёк Трубачоў і яго таварышы». Мастацкі фільм. 18-25 — да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. «Ленінская эстафета». Перадача пятая. «На рыштаваннях пяцігодкі». 19-05 — экран кароткаметражнага фільма. «Святая хлусня». 19-40 — «У адзіным страі — да вялікай мэты!» Па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве. 19-55 — першынство СССР па футболе. «Дынама» (Мінск) — «Дынама» (Масква). Другі тайм. 20-45 — «Эстафета навін» (М). 21-30 — «Кірмаш». Прэм'ера тэлевізійнага дакументальнага фільма (М). 22-15 — міжнародны фестываль эстраднай песні ў Сопаце. Перадача з Польшчы. У перапынку — навіны (М).

Другая праграма. 17-00 — навіны (М). 17-15 — П. І. Чайкоўскі. «Франчэска да Рыміні». Сімфанічная фантазія (М). 17-45 — «Гаспадар зямлі». Тэленарыс (М). 18-15 — канцэрт маладых артыстаў Ленінградскага Малога тэатра оперы і балета. Перадача з Ленінграда. 19-15 — А. Астроўскі. «Не ўсё кату масленіца». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 20-45 — «20 з гакам». Фільм-канцэрт.

23 жніўня

Першая праграма. 8-55 — праграма перадач. 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — навіны (М). 10-00 — «Будзьце шчаслівыя». Музычная вясёлая праграма (М). 10-30 — «Стандартызацыя і прагрэс» (М). 11-00 — для школьнікаў. «Воўкава навуковае адкрыццё». Тэлевізійны спектакль (М). 12-15 — «Скараходы Беларусі». Спартыўная перадача. 12-45 — «Дарогай бацькоў-герояў». Пра рэспубліканскі злёт чырвоных следапытаў. 13-25 — «Музычная шкатулка». 13-45 — тэлевізійны атлас народаў СССР. Комі АССР (М). 14-15 — «Нашы госці». Канцэрт Алены Гілельс (фартэпіяна). 14-45 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 15-05 — для дзяцей. «Рэспубліка Шкід». Мастацкі фільм. 16-45 — для дзяцей. «У Лясной казцы». Пра летні адпачынак выхаванцаў дзіцячага сада № 22 Мінска. 17-00 — праграма каляровага тэлебачання. Першынство СССР па футболе. «Спартак» (М) — «Дынама» (Кіеў) (М). У перапынку — навіны (М). 19-25 — праграма каляровага тэлебачання. «На агеньчык» (М). 20-25 — прызёры III Усесаюзнага фестывалю тэлевізійных фільмаў. «Угрум-рака». Мастацкі фільм. Трэцяя серыя (М). 21-30 — «Ленінізм — сцяг нашай эпохі». «Крах каланіяльнай сістэмы імперыялізму» (М). 22-00 — навіны (М). 22-15 — Міжнародны фестываль эстраднай песні ў Сопаце. Перадача з Польшчы. У перапынку — дзённік чэмпіянату свету па веласпорце. Перадача з Чэхаславакіі.

Другая праграма. 12-15 — «Прагрэс». Інтэрвізійны часопіс (М). 12-45 — у эфіры — «Маладосць». Перадача з Пяцігорска. 13-15 — «Здароўе» (М). 14-15 — музычны турнір гарадоў. Ужгарад — Нальчык (М). 15-15 — праграма каляровага тэлебачання. «Васа Жалязнова». Фільм-спектакль (М). 21-30 — «Канцэрт Варонежскага дзяржаўнага рускага народнага хору». Музычны фільм.

24 жніўня

Першая праграма. 8-55 — праграма перадач. 9-00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — навіны (М). 9-30 — «Будзільнік». Перадача з Пярмі. 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30 — для юнацтва. «Тыя, хто штурмуе неба». Аб Ейскім вышэйшым авіяцыйным вучылішчы імя У. Камарова (М). 11-15 — лаўрэаты Ленінскай прэміі. Л. Кербель, А. Кібальнікаў, Кукрыніксы (М). 11-45 — для школьнікаў. На прыз «Скураны мяч». Перадача са Свярдлоўска. 12-45 — «На былым плацдарме». Прысвячаецца 25-годдзю з дня вызвалення Кішынёва ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Перадача з Кішынёва. 13-30 — «У свеце мастацтваў». «Самарканду — 2500 гадоў» (М). 14-00 — «Сельская гадзіна» (М). 15-00 — «Белыя і чорныя». Тэлевізійны шахматна-шашачны клуб. Аматарам шахмат. 15-20 — для дзяцей. «Васіліса Прыгожая». Мастацкі фільм. 16-30 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. «Пісьмы да жывых» (М). 17-00 — для школьнікаў. Канцэрт. Перадача з Ленінграда. 17-30 — праграма каляровага тэлебачання. «Клуб кінападарожнікаў» (М). 18-30 — «Маладыя гаспадары зямлі». Пра падрыхтоўку спецыялістаў у сельскіх прафесіянальна-тэхнічных вучылішчах. 19-00 — «Я — песня». Эстрадная праграма Маскоўскага мюзік-хола (М). 20-00 — прызёры III Усесаюзнага фестывалю тэлевізійных фільмаў. «Угрум-рака». Мастацкі фільм. 4-я серыя (М). 21-15 — «Сем дзён». Міжнародная праграма (М). 22-00 «Спартыўны тыдзень» (М). 22-15 — міжнародны фестываль эстраднай песні ў Сопаце. Перадача з Польшчы. У перапынку — дзённік чэмпіянату свету па веласпорце. Перадача з Чэхаславакіі. Пасля заканчэння — навіны (М).

Другая праграма. 15-00 — І. Кузняцоў. А. Зак. «Нязграбны хлопец». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. Перадача з Растова-на-Доне. 18-30 — «Дзікія лекавыя расліны». «Крыніцы Тункінскай даліны». Навукова-папулярныя фільмы (М). 19-00 — наш кінаглобус. «Сустрэчы на Брытанскіх астравах». Дакументальны фільм. 19-30 — «Размарын». Цыркавая праграма.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНІКАЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск

Друкарня выдавецтва «Звязда».

Індэкс 63856. АТ 03995

© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023